

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
ГИМНАЗИЈЕ
2018-2022.

Параћин,
2018.

САДРЖАЈ

		Бр. стр.
1.	Садржај	
2.	Полазне основе	
3.	Циљеви школског програма	
4.	Назив, врста и трајање свих програма образовања и језик на коме се остварује програм	
5.	Начин остваривања принципа, циљева и исхода образовања, наставних планова и програма, наставне методе, облици рада и врсте активности којима се остварује образовно-васпитни процес	
6.	Остваривање међупредметних компетенција	
7.	Програм допунске наставе	
8.	Програм додатне наставе	
9.	Програм припреме ученика за полагање пријемних испита на факултетима	
10.	Програм слободних активности / секција	
11.	Програм рада одељењских старешина	
12.	Програм увођења приправника у посао	
13.	Програм и активности којима се развијају способности за решавање проблема, комуникација и тимски рад, самоиницијатива и предузетнички дух	
14.	Програм културних активности школе	
15.	Програм каријерног вођења и саветовања	
16.	Програм заштите животне средине	
17.	Програм заштите и превенције од насиља, злостављања и занемаривања	
18.	Програм развијања здравих стилова живота	
19.	Програм школског спорта	
20.	Програм сарадње са локалном самоуправом	
21.	Програм сарадње са породицом	
22.	Програм излета, екскурзија и студијских путовања	
23.	Програм безбедности и здравља на раду	
24.	Програм рада ученичких организација у школи	
25.	Програм инклузивног образовања	
26.	Други програми од значаја за школу	
27.	Уџбеници који се користе у настави	
28.	Наставни планови и програми – НАПОМЕНА	

На основу члана 119.став 1. тачка 2) и члана 61. Закона о основама система образовања и васпитања(Службени гласник РС,број 88/2017) и члана 10 и 11. Закона о средњем образовању и васпитању(Службени гласник РС,број 55/2013,101/2017), Школски одбор Гимназије је на седници одржаној дана _____2018.године донео Школски програм Гимназије(2018-2022)

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

Школски програм Гимназије у Параћину доноси се на основу Правилника о наставном плану и програму за гимназију, објављеног у „Службеном гласнику РС-Просветни гласник“ бр. 5/90, 3/91, 3/92, 17/93, 2/94, 2/95, 8/95, 23/97, 2/2002, 5/2003, 10/2003, 11/2004, 18/2004, 24/2004, 3/2005, 11/2005, 2/2006, 6/2006, 12/2006, 17/2006, 1/2008, 8/2008, 1/2009, 3/2009, 10/2009, 5/2010, 7/2011, 4/2013, 14/2013,17/2013,18/2013, 5/2014,4/2015, 18/2015, 11/2016,13/2016, 10/2017. и Правилника о програму опште и уметничке матуре, објављеног у „Службеном гласнику РС – Просветни гласник“ бр.11/2017.

Школски програм доноси се у складу са:

1. Законом о основама система образовања и васпитања, објављеног у „Службеном гласнику РС“ бр. 88/2017;
2. Законом о средњем образовању и васпитању, објављеног у „Службеном гласнику РС“ бр. 55/2013 и 101/2017;
3. Правилником о наставном плану и програму верске наставе за средње школе „Службени гласник РС“ бр 6/2003; 23/2004; 9/2005; 11/2016;
4. Правилником о програму свих облика рада стручних сарадника, „Службени гласник РС“ бр.5/2012;
5. Правилником о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и помоћних наставника у гимназији „Службени гласник РС“ бр 15/2013; 11/2016; 2/2017
6. Школским развојним планом установе;
7. Резултатима самовредновања рада школе у свих 7 кључних области рада;
8. Резултатима спољашњег вредновања квалитета рада школе

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Циљеви Школског програма су:

1. остваривање пуног интелектуалног, емоционалног, социјалног и физичког развоја сваког ученика у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
2. стицање квалитетних знања, вештина и ставова који су свима неопходни за лично остварење и развој, инклузију, наставак школовања и запослење;
3. развијање језичких, математичких и научних компетенција, као и међупредметних компетенција – дигиталних, учења како се учи, међуљудских и грађанских компетенција и културног изражавања;

4. развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса;
5. развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење информационо-комуникационих технологија;
6. оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању, професионалном раду и свакодневном животу ради унапређења личног живота и економског, социјалног и демократског развоја друштва;
7. развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;
8. оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
9. развој и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
10. развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;
11. развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
12. развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бризи за друге, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
13. формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика, традиције и културе српског народа, националних мањина, и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
14. развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрастне равноправности, толеранције и уважавање различитости;
15. повећање образовног нивоа становништва и развој републике Србије као државе, развој друштва заснованог на знању.

Остваривањем Школског програма у средњој, општеобразовној, четворогодишњој школи, очекује се развијање следећих компетенција:

1) Компетенција комуникације на српском (или матерњем) језику

Ученик је у стању да разуме, користи и критички размишља о идејама, чињеницама, осећањима и ставовима које изражавају други на српском језику у усменом и писаном облику. У стању је да изрази и тумачи сопствене мисли, ставове, осећања у усменом и писаном облику на српском језику. Ученик користи српски језик да би учествовао у различитим друштвеним и културним ситуацијама на примерен, конструктиван и креативан начин.

2) Компетенција комуникације на страном језику

Ученик је у стању да разуме, користи и критички размишља о идејама, чињеницама, осећањима и ставовима које изражавају други на страном језику у усменом и писаном облику. У стању је да изрази и тумачи сопствене мисли, ставове, осећања у усменом и писаном облику на страном језику. Ученик користи страни језик да би учествовао у различитим друштвеним и културним ситуацијама на примерен, конструктиван и креативан начин;

3) Математичка компетенција

Ученик је у стању да користи, опише и објасни математичке појмове и процедуре, предвиди појаве, доноси математички засноване одлуке и решава проблеме у различитим ситуацијама. Ученик може да идентификује и разуме улогу коју математика има у савременом животу и активно, конструктивно и критички учествује у животу заједнице и доприноси њеном развоју.

4) Научно-технолошка компетенција

Ученик је у стању да користи и примењује знање и научне методе при препознавању научних проблема, формулише научна објашњења појава и изводи на чињеницама засноване закључке о научно релевантним питањима. Ученик разуме науку као најзначајнији облик људског сазнања и делатности за развој друштва, поседује свест о начинима на који наука и технологија обликују живот у савременом друштву и разуме колико је важно имати одговоран однос према употреби научних достигнућа за данашње и будуће генерације.

5) Компетенција за решавање проблема

Ученик је у стању да препозна, разуме и реши проблемске ситуације у којима решење није видљиво на први поглед, користећи знања и вештине стечене из различитих предмета. Решавање проблема подразумева и спремност ученика да се ангажује и конструктивно и промишљено допринесе решавању проблема са којима се суочава заједница којој припада.

6) Информатичка компетенција

Ученик компетентно и критички користи технологије информационог друштва у разноврсним ситуацијама и активностима да би остварио личне циљеве и активности, конструктивно и промишљено учествовао у животу заједнице.

7) Компетенција за учење

Ослањајући се на претходна знања и искуства, ученик је у стању да организује учење, самостално или у групи, на ефикасан начин и у складу са сопственим потребама. Ученик је свестан начина на који учи и расположивих ресурса за учење (књиге, интернет, друге особе итд.), мотивисан је да учи, може да управља процесом учења и превазилази тешкоће са којима се суочава током учења.

8) Компетенција за одговоран однос према здрављу

Ученик је свестан, краткорочних и дугорочних, последица понашања које угрожава физичко и ментално здравље особе, има изграђене здраве животне стилове и спреман је да се понаша у складу са њима.

9) Компетенција за управљање сопственим понашањем и спремност за акцију

Ученик је у стању да идеје преточи у акцију. То подразумева критичко мишљење, креативност, иновативност и преузимање ризика, као и способност планирања и управљања активношћу – било самостално или у оквиру тима ради остварења циљева. Ученик разуме контекст у коме се одвијају активности, уме да се усклади са њим и искористи могућности које се нуде.

10) Социјална компетенција (сарадња, тимски рад)

Ученик уме да сарађује и тимски ради на решавању проблема, који су од значаја за њега и ширу друштвену заједницу.

11) Грађанска компетенција за живот у демократском друштву

Ученик разуме основне појмове, институције, процедуре, принципе и вредности демократског друштва, свестан је места и улоге грађанина за развој и одржање демократског друштва, разуме изазове са којима се суочава савремено друштво и држава и спреман је да активно и конструктивно учествује у различитим сферама друштвеног живота.

12) Културна компетенција

Ученик разуме значај који култура има за развој и просперитет појединца и друштва, у стању је да интерпретира културна дела и повеже их са својим личним искуством да би га осмислио и обогатио. Ученик разуме значај креативног изражавања идеја, мисли, осећања у различитим медијима (музика, књижевност, извођачке и визуелне уметности).

13) Компетенција за одрживи развој

Ученик има свест да задовољење потреба садашњице не сме да угрози могућност будућих генерација да задовоље своје потребе, свестан је важности очувања животне околине и спреман је да се ангажује на конструктиван и креативан начин у очувању животне околине кроз самосталну активност и укључивање у различите друштвене акције.

НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ СВИХ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА И ЈЕЗИК НА КОМЕ СЕ ОСТВАРУЈЕ ПРОГРАМ

Називи програма образовања и васпитања су:

1. природно-математички смер гимназије,
2. општи смер гимназије,
3. друштвено-језички смер гимназије.

Врста програма који се остварује је опште средње образовање и васпитање.

Трајање програма образовања и васпитања на сва три смера је четири школске године.

Језик на коме се остварује програм образовања и васпитања је српски.

Наставни план обавезне наставе

Смер: општи

Ред. бр.	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД				ДРУГИ РАЗРЕД				ТРЕЋИ РАЗРЕД				ЧЕТВРТИ РАЗРЕД				УКУПНО								
		разр. час. наст.		нас. у блоку год.	разр. час. наст.		нас. у блоку год.	разр. час. наст.		нас. у блоку год.	разр. час. наст.		нас. у блоку год.	разр. час. наст.		нас. у блоку год.	разр. час. наст.		нас. у блоку год.							
		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.								
		Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В							
1.	Српски језик и	4		14	8		4		14	0		4		14	4		4		12	8		16		5	6	

	књижевност																	0		
3.	Први страни језик	2	74		2	70		4	144		3	96		11				384		
4.	Други страни језик	2	74		2	70		2	72		2	64		8				280		
5.	Латински језик	2	74		2	70		-			-			4				144		
6.	Устав и права грађана	-			-			-			1	32		1				32		
7.	Социологија	-			-			-			2	64		2				64		
8.	Психологија	-			2	70		-			-			2				70		
9.	Филозофија	-			-			2	72		3	96		5				168		
10.	Историја	2	70		2	74		2	72		2	64		8				280		
11.	Географија	2	74		2	70		2	72		-			6				216		
12.	Биологија	2	74		2	70		2	72		2	64		8				280		
13.	Математика	4	148		4	140		4	144		4	128		16				560		
14.	Физика	2	74		2	70		3	108		2	64		9				316		

15	Хемија	2	74	2	70	2	72	2	64	8	280
16	Рач. и информатика	2	74	2	70	1	36	1	32	3	1057
17	Музичка култура	1	37	1	35	-	-	-	-	2	72
18	Ликовна култура	1	37	1	35	-	-	-	-	2	72
19	Физичко васпитање	2	74	2	70	2	72	2	64	8	280

Смер: природно-математички

Ред. бр.	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД				ДРУГИ РАЗРЕД				ТРЕЋИ РАЗРЕД				ЧЕТВРТИ РАЗРЕД				УКУПНО			
		разр. час. наст.		нас. у блоку год	разр. час. наст.		нас. у блоку год	разр. час. наст.		нас. у блоку год	разр. час. наст.		нас. у блоку год	разр. час. наст.		нас. у блоку год	разр. час. наст.		нас. у блоку год		
		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.		недељно	годиш.			
		Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В
1.	Српски језик и књижевност	4	148		3	105		3	108		4	128		16	489						
3.	Први страни језик	2	74		2	70		2	72		2	64		8	280						
4.	Други страни језик	2	74		2	70		2	72		2	64		8	280						

5.	Латински језик	2	74	-	-	-	-	-	-	-	-	2	74	
6.	Устав и права грађана	-	-	-	-	-	-	1	32	-	-	1	32	
7.	Социологија	-	-	-	-	-	-	2	64	-	-	2	64	
8.	Психологија	-	-	2	70	-	-	-	-	-	-	2	70	
9.	Филозофија	-	-	-	-	2	72	2	64	-	-	4	136	
10.	Историја	2	74	2	70	2	72	-	-	-	-	6	216	
11.	Географија	2	74	2	70	2	72	-	-	-	-	6	216	
12.	Биологија	2	74	2	70	3	108	3	96	-	-	10	348	
13.	Математика	4	148	5	175	5	180	4	128	-	-	18	631	
14.	Физика	2	74	3	105	3	108	5	160	-	-	13	447	
15.	Хемија	2	74	3	105	3	108	2	64	-	-	10	351	
16.	Рач. и информатика	2	274	74	-	-	-	60	-	1	-	3630	30	31057
17.	Музичка култура	1	37	1	35	-	-	-	-	-	-	2	72	

18	Ликовна култура	1	37	1	35	-	-	2	72		
19	Физичко васпитање	2	74	2	70	2	72	2	64	8	280

Смер: друштвено-језички

Ред. бр.	I ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД				ДРУГИ РАЗРЕД				ТРЕЋИ РАЗРЕД				ЧЕТВРТИ РАЗРЕД				УКУПНО			
		разр. час. наст.		нас. у бло ку год.	разр. час. наст.		нас. у бло ку год.	разр. час. наст.		нас. у бло ку год.	разр. час. наст.		нас. у бло ку год.	разр. час. наст.		нас. у бло ку год.					
		неде љно	годи ш.		неде љно	годи ш.		неде љно	годи ш.		неде љно	годи ш.		неде љно	годи ш.						
		Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В	Т	В				
1.	Српски језик и књижевност	4	148		4	140		5	180		5	160		18	628						
3.	Први страни језик	2	74		3	105		5	180		4	128		14	487						
4.	Други страни језик	2	74		2	70		2	72		2	64		8	280						
5.	Латински језик	2	74		2	70		-			-			4	144						
6.	Устав и права грађана	-			-			-			1	32		1	32						
7.	Социологија	-			-			-			3	96		3	96						

8.	Психологија	-				2	70	-				-				2	70	
9.	Филозофија	-				-		2	72			3	96			5	168	
10.	Историја	2		70		2	74	3	108			3	96			10	348	
11.	Географија	2		74		2	70	2	72			-				6	216	
12.	Биологија	2		74		2	70	2	72			-				6	216	
13.	Математика	4		148		3	105	2	72			2	64			11	389	
14.	Физика	2		74		2	70	2	72			2	64			8	280	
15.	Хемија	2		74		2	70	-								4	144	
16.	Рач. и информатика	2	2	74	74	-	-	-	60	-	1	-	360	-	1	-	320	31057
17.	Музичка култура	1		37		1	35	1	36			1	32			4	140	
18.	Ликовна култура	1		37		1	35	1	36			1	32			4	140	
19.	Физичко васпитање	2		74		2	70	2	72			2	64			8	280	

II Наставни план изборне наставе: број часова наставе верске наставе и грађанског васпитања у I, II, III и IV разреду износи по један час недељно. Верска настава и грађанско васпитање остварују се као изборни предмети.

Изборни предмет	Први разред		Други разред		Трећи разред		Четврти разред		Укупно	
	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год	нед	год
Верска настава	1	37	1	35	1	36	1	32	4	140
Грађанско васпитање	1	37	1	35	1	36	1	32	4	140

III Остали облици образовно-васпитног рада

Остали обавезни облици образовно-васпитног рада	Први разред	Други разред	Трећи разред	Четврти разред	УКУПНО
	годишње	годишње	годишње	годишње	
1. Час одељ. стар.	37	35	36	32	139
2. Додатна настава и секције	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
3. Допунска настава и индивидуални рад	до 30	до 30	до 30	до 30	до 120
4. Припремна настава	10% годишњег фонда часова	10% годишњег фонда часова	10% годишњег фонда часова	10% годишњег фонда часова	10% годишњег фонда часова

IV Факултативне активности (ваннаставне):

1. екскурзије ученика до 5 радних дана,
2. стваралачке и слободне активности ученика до 30 часова по ученику,
3. хор до два часа недељно,
4. обележавање Дана Светог Саве, један радни дан,
5. вечери страних језика, до два пута у години,
6. матурантски плес и матурска прослава, по један дан,
7. предавање, филм, позоришна представа, промоција књиге, изложба – за ученике свих разреда, у току наставног дана,
8. посета Међународног сајма књига у Београду, сајма образовања и предузетништва, по један дан,

9. тачмичење, конкурс, турнир, смотре радова, према потреби за све заинтересоване ученике,
10. здравствено-превентивне активности, до 10 часова,
11. хуманитарне и еколошке активности, до 10 часова,
12. каријерно вођење и саветовање, до 10 часова,
13. подршка предузетничке компетенције, до 10 часова,
14. спортске активности ученика (мимо наставе), до 30 часова,
15. едукација за безбедно понашање и превенцију ризика од зависности, до 4 часа,
16. превенција насиља у вршњачким односима и на интернету, до 4 часа

V Школа нема факултативне наставне предмете.

ВРЕМЕ ЗА КОЈЕ СЕ РЕАЛИЗУЈЕ ГОДИШЊИ ПРОГРАМ И УСЛОВИ У ШКОЛИ

Разред	Разредно-часовна настава	Настава вежби	Обавезне и факултативне ваннаставне активности	Укупно радних недеља	Остали радни дани
I	37 недеља	-	2 недеље	39	-
II	35 недеља	2 недеље	2 недеље	39	-
III	36 недеља	1 недеља	2 недеље	39	-
IV	32 недеље	1 недеља	2 недеље	35	4 недеље матура

Разредно-часовна настава остварује се у две дневне смене за по два разреда у свакој смени. Смене се смењују двонедељно. Просторне могућности и опремељеност школе дозвољавају одржавање свих облика образовног рада у оквиру 7 учионица и 9 кабинета. Школа има опремељене и функционалне кабинете за: физику, хемију, биологију, уметности, два за информатику, три за стране језике, као и наменске учионице које се користе за теоријску наставу свих предмета. Школа има библиотеку, просторију за ученички клуб и пратеће припремне просторије уз кабинете. Од савремених ИКТ наставних средстава, школа поседује 3 дигитална пројектора која се свакодневно користе, као и рачунаре у кабинетима за информатику и у осталим кабинетима, 1 рачунар и штампач у наставничкој канцеларији, довољно рачунара и штампача у радним просторијама, 2 лаптопа, 1 дигитални фото-апарат и 1 дигиталну видео камеру. Брзи бежични АДСЛ интернет је доступан унутар установе и у дворишту.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРИНЦИПА, ЦИЉЕВА И ИСХОДА ОБРАЗОВАЊА, НАСТАВНИХ ПЛАНОВА И ПРОГРАМА, НАСТАВНЕ МЕТОДЕ, ОБЛИЦИ РАДА И ВРСТЕ АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈЕ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНИ ПРОЦЕС

Реализацијом школског програма остварује се мисија школе дефинисана Школским развојним планом. Школа доприноси реализацији националне стратегије развоја образовања и повећању броја високообразованих и бољој припремљености за наставак школовања и целоживотно учење. Мисија школе је и развијање креативних, критичких, одговорних грађана, као и свог локалног краја.

Принципи на којима се заснива реализација Школског програма и који се уграђују у све школске активности су:

- уважавање и поштовање свих учесника у школском животу,
- уважавање и поштовање личности, личних својстава, узрасних и развојних карактеристика ученика,
- поштовање и неговање основних људских, индивидуалних и дечјих права и слобода,
- безусловно поштовање неповредивости личног интегритета сваког људског бића,
- равноправност, солидарност и правичност,
- поштовање и неговање природне и социјалне средине,
- изградња образовно и развојно подстицајног окружења.

Развијање демократских вредности и грађанских вештина код ученика остварује се демократизацијом школе, тј. развијањем партиципативности ученика и родитеља у школском животу и одлучивању. Ученици своје потребе, мишљења и ставове изјављују кроз рад **Ђачког парламента** чија два представника учествују и у раду Школског одбора, као и кроз своје иницијативе, предлоге, захтеве. Родитељи у раду школе учествују кроз Савет родитеља који је информисан о свим битним документима, циљевима и активностима школе, преко кога се школа информира о мишљењу и интересима родитеља у вези са свим битним питањима и који доноси одлуке о неким аспектима школског живота, како је законом и предвиђено.

Ученицима се у школи пружа подршка за лични и професионални развој уважавањем њиховог свакодневног искуства и знања која стичу ван школе, у оквиру стручних, грађанских и културних удружења и клубова, ИС Петница и сл, кроз повезивање тих знања и искустава са садржајем наставе, саветовањем,

проценом способности (тестирање) и склоности, презентацијама и промоцијама факултета и занимања.

Приоритетни задаци школе, на путу достизања постављених циљева у реализацији Школског програма и остварења основних принципа су:

1. Унапређење система за праћење и вредновање квалитета рада систематским праћењем, анализирањем, извештавањем и планирањем мера за унапређење квалитета;
2. Унапређење професионалног развоја наставника и методичко и техничко осавремењивање наставе проширивањем обима интерних обука у школи и обухвата наставника који се стручно усавшавају, као и подстицањем коришћења модерних и интерактивних метода рада и технике у настави;
3. Развијање инклузивне образовне праксе прилагођавањем рада индивидуланим потребама и специфичним развојним потребама сваког ученика, а нарочито ученика из осетљивих социјалних група;
4. Хоризонтална и ветикална међупредметна повезаност успостављањем корелације између наставних предмета, одржавањем заједничких часова, посећивањем сајмова, организовањем факултативних активности које интегришу интересовања и знања из различитих образовних области и ваншколских искустава.

Наставници примењују одређене НАСТАВНЕ МЕТОДЕ у свим етапама наставног процеса од увођења до евалуације у циљу остваривања планираних исхода учења, развоја знања и способности, развијања мотивације за рад и одговарајућих вредности. Избором и комбинацијом метода обезбеђује се најекономичнији пут остваривања постављених образовно-васпитних циљева. Унутрашњу основу наставних метода чине логичке операције индукције, дедукције, анализе, синтезе, уопштавања, генерализације, чиме се обезбеђује повезаност чулног искуства, мишљења и праксе. Наставне методе се непосредно ослањају на психолошке законитости учења. Оне мотивишу, обезбеђују позитивни доживљај и свест о вредности учења, а у корелацији са одређеним садржајима и средствима ангажују позитивне емоције и стваралачке способности ученика. Сваком наставном методом постижу се неки задаци и у одређеним наставним ситуацијама свака метода постиже свој оптимум онда када највише одговара природи градива. У Гимназији у Параћину, у остваривању планираних образовно-васпитних програма користе се следеће наставне методе:

1. Вербалне методе или методе живе речи: монолошка и дијалогска. Жива реч је услов педагошке комуникације која има информативну вредност и заједно са својом емоционалном компонентом остварује одређен васпитни утицај на ученика. Жива реч развија говор који је облик и израз мисли. Свака реч је већ симбол, она уопштава. Развој говора утиче на развој апстрактног мишљења. Говором се изражавају и осећања, доживљаји, препознају уметнички изрази.

а) Метода усменог излагања - систематско вербално излагање делова градива. Позитивне стране ове методе су систематичност, економичност, могућност истицања битног у излагању, могућност утицања на осећања, могућност

прилагођавања стила и сложености излагања претходним знањима ученика. Недостаци ове методе су у томе што су ученици мање активни, немогуће је пратити да ли ученици схватају излагање и изношење готових обликованих чињеница, па се она обавезно допуњује комбиновањем са другим наставним методама. Облици ове методе који се користе у школи су:

- **приповедање:** најчешће се примењује у настави језика и хуманистичких предмета;

- **описивање:** примењује се у циљу вербалног сликања својстава предмета, објеката, појава при чему научно описивање мора бити објективно, свестрано, тачно, детаљно, док уметничко описивање захтева познавање језичко-стилских средстава и субјективног доживљавања;

- **образлагање:** појављује се када је у вези са неком констатацијом дошло до нејасноћа о узроцима појава, о узрочно-последичној повезаности појава, када је потребно аргументовати доказ, образложити правило примерима;

- **објашњавање:** најчешћи и најсложенији облик излагања који се односи на објашњавање правила, принципа, метода, закона, теорију, аксиоме, системе, симболе, социо-културне вредности и др. Примењује се у настави свих предмета, као и других видова образовно-васпитног рада кроз сложене мисаоне операције - описивање, издвајање, упоређивање, уопштавање које истовремено изазивају исте мисаоне функције ученика, што доводи до схватања апстрактних појмова. Рационалном схватању објашњавања помаже примена осталих наставних метода (дијалогска) као и наставна средства. Мисаона активност наставника је модел мисаоне активности ученика. Излагање остварује наставник, ученик, неки други учесник у настави или ваннаставним активностима (нпр. стручњак који је позван у школу, познати уметник и др.). Такође, користи се репродукција говора уз помоћ CD-а, радија, телевизије.

б) **Метода разговора** (или дијалогска метода) се користи у обради градива, понављању и проверавању путем питања и одговора и дискусије. Овом методом ученици се успешније активирају, подстичу се на увиђање односа међу појавама, закључивање и уопштавање што доприноси критичности, самосталности и самопоуздању. На тај начин ученици знања лакше схватају и трајније памте. Комуникација са наставником и међу ученицима сједињује индивидуални и колективни рад. Кроз разговор наставник најбоље упознаје особине и когнитивни стил ученика (начин мишљења и закључивања ученика). Методом разговора градиво се не излаже систематично као причањем. Уколико наставник није спреман да води ток дијалога ученици могу да скрену правац дискусије те се обради мање чињеница. Дијалогом се не могу тако успешно обрадити садржаји који треба да обезбеде емоционални доживљај. Квалитет разговора зависи од квалитета наставничког питања. У школи се тежи избегавању употребе једнозначних и допунских питања која као одговор траже репродукцију знања. Продуктивни дијалог обухвата питања и импурсе као што су: Ко? Како? Зашто? Опиши! Упореди! Анализирај! Образложи! Докажи да је ...! Претпостави да је ... и сл. Користе се следећи продуктивни облици разговора:

- **хеуристички разговор** у којем наставник поступно уз помоћ читања води ученике од појединости, до откривања општег због чега је за овај разговор потребно искуство и предзнање ученика (читање, претходно учење);

- **слободан разговор** током којег питање постављају и наставник и ученици о слободној теми или о теми која ће се обрађивати. Користи се и на завршетку обраде неке теме да би се објасниле неке дилеме, поткрепиле доказом неке констатације па и проверили усвојени ставови и уверења и

- **дискусија** - полемика, дебата, расправа (у којој ученици међусобно и наставник и ученик) супростављају мишљења, износе и побијају аргументе, осветљавају проблеме са новог становишта. Услови за коришћење овог облика разговора (дискусија) су познавање теме, интересовање, способност излагања, надограђивања мисли на излагање претходника, као и позитивна својства личности - толеранција и међусобно уважавање ставова учесника у дискусији. У коришћењу дијалогске методе битно је да ученик буде слободан да поставља питања, да наставник кроз разговор добија повратну информацију о томе да ли су ученици схватили постављене проблеме, идеје и слично.

2. Методе рада на тексту, писани и графички радови ученика, односно рад ученика/наставника на разним изворима знања као и кроз многе мисаоне и практичне активности. Подстиче се коришћење, поред уџбеника, и приручника, лексикона, библиографија, штампе, енциклопедија, монографија, интернета; затим визуелног материјала - слика, цртежа, схема, дијаграма и многобројних симбола савремене визуелне комуникације. Ученици се подучавају да раде на информативном и научном тексту да би га разумели, његове информације уградиле у свој систем знања и искуство у циљу примене у пракси. У школи је развијена пракса да ученике (путем индивидуалног рада, групног рада, учења путем решавања проблема, полупрограмирању и сл.) учимо да упознају садржај, информативне елементе текста и њихов однос да издвајају важне делове (податке, појмове) да упоређују, да структурирају садржај у јасан преглед, да оцењују вредност прочитаног и друго. Ученици се подстичу да расправљају о тексту са другима (што може да организује наставник), да посматрају појаве у животу о којима читају и да коначно остварују одлуке о примени схваћених информација у практичном раду или понашању.

- **Графички писмени радови** управо омогућавају илустровање, а тиме и продубљивање и трајније запамћивање текстовног градива, као и боље схватање узрочно-последичних и квантитативних и квалитативних односа. Интегралном применом ове методе ученици се оспособљавају за израду скица, планова, мапа ума, реферата и самосталних писаних, графичких и других радова. Писмени и графички радови прате наставни процес и на њима практично у току наставе раде и ученици и наставници.

3. Метода показивања се практикује у систематизацији учениковог чулног искуства и давању нових знања путем показивања објеката, предмета, појава и процеса у природи и друштву и учениковог вођеног усмераваног опажања и посматрања. Заснована је на принципу очигледности, примени савремене наставне технологије и повезивања школе са животом. Доприноси стицању знања на најбржи начин - непосредним и посредним опажањем, развија способност систематског посматрања, уводи ученике у праћење појава и процеса, развија способност прецизног изражавања о опаженом и извештавања,

доприноси трајности знања, а код учења радњи остварује се повезаност живе речи (инструкције - коментар) уз допуну радом на тексту и опажања и практичне активности, при чему се ангажује више сензорних и менталних функција. Но, апстрактни појмови, идеје, унутрашње структуре предмета и појава не могу се непосредно опажати те њиховом објашњавању доприноси посредна очигледност, формирање представа и појмова на основу учениковог искуства и уз помоћ:

- дигиталних технологија – приказивањем презентација, анимација, слика, графика, табела, филмова, као и коришћењем интернета;
- изазиваних процеса у контролисаним условима (тј. експеримената),
- показивањем динамичких модела или статичких модела,
- показивањем слика: географских и историјских карата, дијапозитива, филмова, фотографија, а нарочито цртежа, скица, дијаграма и схема.

Путем савремених медија ученици се воде ка савладавању све апстрактнијих симбола визуелне комуникације укључујући и информатичку писменост. У школи се практикује коришћење свих наставних ситуација у којима се анализира (проблем, задатак, уметничко дело, систем), подаци доводе у међусобни однос, упоређује, објашњавају трансформације, при чему се ученицима указује на моделе мишљења и мисаоних операција и труди се да се прати ток њиховог мишљења. Адекватан избор и употреба наставних средстава, правилно показивање и извођење посматрања и показиваних активности од стране ученика добар су узор за самостални рад ученика и, што је крајњи циљ васпитања и образовања, за стицање радних способности ученика.

4. Метода практичних радова примењује се у лабораторији, кабинетима или ван школе. Односи се на огледе, експерименте, истраживачке задатке, пројектне активности, дебате и друге видове учења. Практични рад се организује:

- а) у предметима где је директно одређен програмом и
- б) у предметима где није одређен програмом, али из природе наставне јединице произилази да би учење било најбрже ако би се остварило практичним радом.

Корисно је примењивати практичан рад у предметима где се повезују особине и структуре супстанци и материјала, обликује и трансформише материјал (хемија, физика, биологија, ликовна култура, информатика). За извођење практичне радње која се састоји из радних операција ученик треба да познаје:

- а) особине материја на коју делује или предмет (пројекат) рада;
- б) потребна средства (инструменте) и њихову функцију и употребу;
- в) структуру практичне радње (с обзиром на број и редослед практичних операција и др.).

Практични рад се примењује ради што непосреднијег осамостаљивања ученика и стога се изводи у комбинацији различитих облика рада - колективно, групно, у паровима и индивидуално до оспособљавања ученика за самостално планирање, реализацију и верификацију. Практични рад активира ученика у потпуности јер обухвата посматрање, мишљење и праксу, интезивније делује на формирање позитивног односа према раду, на мотивацију, интересовања и вредновање рада. У јединству са методама објашњавања, показивања, метода практичних радова

има битну улогу у одређивању најрационалнијих путева професионалног формирања личности ученика.

НАСТАВНА СРЕДСТВА која се у школи користе одређена су њеном опремљеношћу и потребама наставе. Разнолика наставна средства се користе ради:

- мотивисања ученика за учење;
- повећавања ефективности учења;
- програмирања педагошке праксе, активности ученика и наставника у свим етапама васпитно-образовног процеса,
- осамостаљивања ученика у процесу стицања нових знања и њихове практичне примене при чему је рад са различитим изворима знања основа за подстицање перцептивних, практичних и мисаоних активности ученика,
- омогућавања ширег увођења диференцираних облика рада и савремених дидактичких система наставе и учења,
- оспособљавања ученика за селективни приступ информацијама и самообразовању.

Води се рачуна о томе да употреба савремених ИКТ средстава не буде у служби превазиђене рецептивне наставе. Наставна средства - штампана, аудитивна, визуелна, аудиовизуелна, па ни она најсавременија за делимичну аутоматизацију наставног процеса не могу изоловано обезбедити реализацију циљева и задатака наставне теме ако нису интегрални део шире групе наставних средстава (програмских захтева, уџбеника, средстава за лабораторијске експерименте, предмета и објеката непосредне стварности) укључујући и наставника као најважније "наставно средство" - најзначајнији чинилац наставе. У поступном савладавању апстрактних појмова (од непосредне стварности до вербалних и апстрактних симбола) посебан значај имају аудиовизуелна искуства ученика стечена путем савремених медија и материјала налазећи се на средини између објеката непосредне стварности и апстрактних визуелних и вербалних симбола. Без ових искустава која данас чине незаобилазно окружење наших ученика, немогуће је пуније изразити савремени свет, актуелизовати догађаје у њему и снажније га доживети. У нашој школи наставник је онај који планира, програмира и процењује, аниматор и организатор васпитно-образовног процеса и непосредни носилац васпитних задатака.

Врсте наставних средстава која се користе:

- 1) **Вербална наставна средства** (жива и изговорена реч - говор и репродукована реч и говор).
- 2) **Текстуална средства** (одговарајући штампани и посебно писани текстови из различитих области људског стваралаштва).
- 3) **Визуелно наставна средства** (сва она средства која се у току наставног процеса примају - опажају чулом вида: предмети, фотографије, слике, цртежи, карте, схеме, графикони, дијаграми, скице итд.).
- 4) **Аудитивна наставна средства** (сва она средства која примамо помоћу чула слуха; поред говора (нарочито на часовима страних језика) то су и: разни шумови у природи, музички и тонски ефекти, разни звучни ефекти, репродуковани - вештачки и природни ефекти итд).

5) **Аудиовизуелна наставна средства** представљају синтезу елемената аудитивних и визуелних средстава, као на пример: дијафилм праћен одговарајућим текстом, музиком, шумовима или другим звучним ефектима; тонски филмови; ТВ емисије, видео касете, ЦД-и и др. У ову групу средстава спадају и филм, дигиталне презентације и сл. Ова средства помажу у превазилажењу проблема апстрактности и ближа су ученицима. Без њих данас, тешко да се може свет потпуније актуелизовати и доживети.

6) **Мануелна наставна средства** чине посебну групу средстава. Она служе за извођење разноврсних операција, захвата и сл, као на пример: инструменти, апарати, прибор, алат, материјали.

7) **Експериментална и демонстрациона наставна средства.** Овде спадају сва средства која обезбеђују извођење експеримената и демонстрација, као што су лабораторијска и др,

8) **Помоћно-техничка наставна средства** омогућавају успешну примену осталих, главних наставних средстава. Користе се: рачунари, дигитални пројектори, фото апарат и видео камера, беле табле, апликатори, апарати, показивачи и др. Осим што су савремени медији ближи и интересантнији ученицима, па их боље прихватају, они и ослобађају време наставнику да се више бави питањима васпитања и развоја личности ученика.

У свакодневном раду у школи води се рачуна о томе да сва наставна средства која наставник жели да примени или употреби на часу, морају бити технички исправна и њихова примена потпуно безбедна за наставнике и ученике.

ОБЛИЦИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу остварења укупних задатака и унапређивања квалитета па самим тим и ефеката наставе, наставници изграђују стратегију наставе комбинујући и примењујући **фронтални, групни и индивидуални рад**, као и осавремене облике организације наставе и учења као што су: **диференцирана настава, индивидуализована настава, рад у паровима** и други, уз адекватан избор **начина учења: предавачког, проблемског, учења путем открића и других.** Сваки наставник у оквиру постојећих услова за наставу предмета који предаје и у сарадњи са члановима школских тимова трага за таквом стратегијом наставе и учења које ће бити оптимална за различите категорије ученика (према њиховим индивидуалним особинама).

Фронтални облик рада у настави је истовремени, напоредни рад наставника са свим ученицима у разреду под истим радним условима. То подразумева да се сви ученици стављају пред исте задатке, на истом наставном градиву са истом педагошком стратегијом. Ово је најчешћи облик рада наставника приликом преношења нових информација и нових знања ученицима, али никако и најзаступљенији. У овом облику рада доминира наставник користећи се вербалним методама рада. Предност овог облика је у томе што је економичан јер се може применити у одељењима са релативно великим бројем ученика и што омогућава наставнику да у оквиру расположивог времена обради веће програмске целине и у условима када нема довољно адекватних услова за демонстрирање. Овај рад пружа могућности за стварање одређених емоционалних и интелектуалних расположења код свих ученика чиме се

продубљује доживљај садржаја градива. Међутим, рад са свим ученицима захтева да се настава одмери према "просечном" ученику и у обради градива и у ангажовању, а самим тим не задовољавају се потребе других категорија ученика - обдарених и оних са тешкоћама у учењу или са споријим темпом напредовања. То доводи до сметњи у процесу индивидуализације рада и омета оптималну активизацију ученика.

Индивидуални облик рада са ученицима практикује се уз одговарајућу помоћ наставника, било да се ради на посебном задатку или на задатку који је део општег задатка за разред. Атмосфера индивидуалног рада обезбеђује максималне услове за развој радних и организационих способности ученика, развија самосталности у раду и учењу и има велику мотивационо-активизациону моћ. Примена овог облика наставног рада захтева извесну систематичност, поступност и одговарајућу припрему ученика и наставника. Индивидуални рад може бити усмерен или вођен и слободан, скоро потпуно самосталан рад ученика на часу. У овом облику наставног рада најчешће се примењују лабораторијске и експерименталне методе, методе рада на тексту и на графичким радовима као и комбинација метода показивања и објашњавања, када ученици једни другима или наставнику показују и објашњавају неке законитости, чињенице, теорије. Наставници настоје да што више узимају у обзир карактеристике ученика као појединца (претходна знања, склоности и способности, нивои мотивације и друге особине личности) у обликовању задатака на чијем извршењу треба да се ангажује како би овај облик рада у већој мери добио карактеристике индивидуализованог педагошког поступка.

Групни облик наставног рада је рад са мањим бројем ученика где се наставно градиво обрађује са прецизно подељеним радним задацима и обавезама, а резултати рада дискутују у одељењу. Примена овог облика рада има социолошко, психолошко, педагошко и дидактичко оправдање. Групни рад повећава број непосредно ангажованих и активних ученика у истом моменту, омогућује да ученици заједничким радом стичу знања, вештине и навике. Овакав рад подстиче, усмерава радне облике комуникације, размене и сарадње међу ученицима и између ученика и наставника. Групни рад нужно захтева заједничко планирање, поделу рада, повезивање резултата појединаца у резултате групе и често резултате групе у резултате одељенског колектива. Исходи таквог рада су мера заједничке успешности свих чланова. Све те карактеристике доприносе да наставни процес постаје значајан фактор социјализације ученика. Приликом формирања група води се рачуна да састав чланова групе буде адекватан у односу на циљ; да комуникација буде договорена између чланова, са наставником и другим радним групама. Задаци за групни рад могу бити:

1. истоврсни за сваку групу,
2. диференцирани према садржају када свака група решава друге задатке,
3. диференцирани према интересовању ученика и
4. диференцирани према нивоу знања и способности ученика.

Рад у групи се обавља по следећем редоследу:

- припремна фаза (постављање циља и задатака, подела рада, подела ученика у групе),
- оперативна фаза (реализација задатака, трагање за информацијама, размена искуства и активности међу члановима) и
- верификативна фаза (извештавање, дискусија, усвајање закључака, вредновање).

Групни рад се примењује у корелацији са осталим облицима рада и примењује се када је оправдан, односно рационалан у односу на циљ, задатке и одређене наставне садржаје.

Диференцирана настава. Са становишта опредељења школе да омогући оптимални развој сваком ученику у настави се уважавају индивидуалне, одлике по способностима, мотивацији, интересовањима, темпу учења, раније стеченом искуству и знању, као и друштвено-културним вредностима средине у којој се ученик развија. Са дидактичког аспекта ово се постиже различитим мерама диференцијације наставе као и индивидуализацијом процеса учења. Унутрашња диференцијација наставе у једном одељењу (или 2-3 паралелна) подразумева структурирање процеса учења за различите категорије ученика (нпр. по предзнању, по нивоу достигнутих компетенција и сл). Диференцирање не значи само организационе мере груписања ученика, већ и диференцирање циљева, садржаја, метода и наставних средстава. Диференцирање има значај како за индивидуализацију у когнитивном развоју личности, тако и за социјални развој ученика. У наставној пракси ове школе појављују се:

1. Спољашње диференцирање наставе која подразумева организацију у којој се ученици из разредне заједнице распоређују у нове хомогене групе бар по једном критеријуму, најчешће према способностима и успеху или, према интересовањима (допунска, додатна и припремна настава, као и секције или флексибилнији повремени облици диференцирања за обраду неке наставне целине при чему наставници раде тимски);

2. Унутрашње диференцирање које је самосталан облик наставне организације унутар одељенске заједнице једног разреда и практикује се у оквиру реализације обавезне и изборне наставе. Унутрашњим диференцирањем циљеви, садржаји, методе итд. прилагођавају се способностима ученика. Поступци унутрашњег диференцирања наставе могу бити:

- социјално диференцирање (групе различите по врсти и обиму),
- методско и медијално диференцирање (избор поступка, средстава и извора знања, зависно од темпа и стила учења);
- тематско диференцирање (прилагођавање садржаја могућностима ученика).

Приликом опредељивања за унутрашњу диференцијацију наставе на наставном часу или у оквиру више часова који обухватају тематску целину наставник мора имати у виду обавезу да обезбеди време потребно да сви ученици усвоје заједничка фундаментална знања и вештине неопходне за даље напредовање, односно примену у занимању; да поред тога ученици који брже напредују и обдарени ученици шире и продубљеније проучавају поједине предмете или области које их интересују; да истовремено, ученицима који теже напредују

(избором метода, извора знања, посебном припремом задатака) омогући да усвоје минимум знања и вештина потребних за рад.

Индивидуализована настава. То је прилагођавање наставе могућностима и потребама индивидуалних ученика. Индивидуализована настава значи:

1. узимање у обзир особина ученика и разлика међу ученицима;
2. варирање метода, средстава и поступака према потребама;
3. омогућавање напредовања ученика према властитом темпу учења.

Индивидуализацијом се подстичу властите активности ученика у процесу учења па се тако остварује задатак да се ученик научи учењу, да се развија његова унутрашња мотивација, да се постепено откривају-ослобађају његове укупне потенцијалне способности, да он сам открива, увиђа своје способности у разним подручјима рада. Под индивидуалном наставом се подразумева самостално решавање задатка под руководством наставника, али без размене информације међу ученицима. Наставник прати ток, темпо и резултате рада и може да мења, преусмерава своју помоћ у циљу оспособљавања ученика за самосталан рад. За разлику од тога, у индивидуализованом раду, који се такође практикује у школи, сви ученици решавају исте задатке, а њихов рад и решења су део заједничког задатка целог одељенског колектива. У индивидуализованој настави рад је прилагођен појединцу према његовим способностима и особинама али тако да одговара потребама, жељама и начину мишљења појединаца који у индивидуалном раду учествују. То подразумева обликовање садржаја диференцираних задатака, примену специфичних метода и средстава, извора знања да би се ученицима омогућило развијање сопствених снага и оригиналности уз уважавање њиховог ритма рада, стила рада, афективних реакција и других чинилаца као што су премореност, породичне околности у којима живи и сл. Индивидуализована настава је нашла место у раду ове школе, зато што омогућава:

- прилагодљивост на све предмете и на узраст ученика са којима радимо;
- може да се примени на разним степенима савладаности наставе;
- више од осталих облика доприноси развијању позитивних ставова према учењу;
- развија иницијативу, унутрашњу мотивацију;
- упознавање својих моућности и управљање саморазвоја ученика;
- потпунију контролу услова рада, па према томе долази и до бољих општих ефеката;
- више времена да ученик сагледа шта се и како учи;
- боље управљање напредовањем ученика;
- препознавање потребе за пружањем помоћи у превазилажењу тешкоћа;
- варирање садржинине, метода и извора учења према њиховој ефикасности;
- предвиђање исхода наставе.

Поједини ефекти индивидуализације остварују се разним начинима организовања наставе, нпр, индивидуализованим радом ученика на диференцираним задацима; групним радом са унутрашњом диференцијацијом задатака; самосталним радом на програмираном и полупрограмираном материјалу; учењем путем открића и решавањем проблема. При спровођењу

индивидуализације наставе води се рачуна о избегавању ризика од интелектуалне, емоционалне и моралне изолованости појединог ученика. Стога се индивидуализација наставе повезује са разним облицима наставе који обезбеђују учење у условима социјалне комуникације и кооперације.

Настава по индивидуалном плану остварује се у складу са законом и правилником који гарантују право сваком ученику да применом инклузивних модела рада буде укључен у образовно-васпитни процес на оптималан начин и онда када то подразумева комуникацијско и методичко прилагођавање, као и онда када то подразумева измену образовних стандарда који се односе на образовно-васпитни рад са појединачним учеником. Овај план примењује се уз сагласност родитеља / старатеља ученика и ангажовање стручног тима из школе. Индивидуални образовни план израђује се и примењује само по потреби и представља допуну годишњег плана рада школе када год се за тим укаже потреба.

Тимска настава / сарадничка настава у којој два или више наставника и њихови сарадници координирају рад на реализацији наставе у једном или више одељења, радећи на оним деловима програма или активност за које су стручно највише заинтересовани и оспособљени. Тим заједнички реализује поједине програме или теме: планира, изводи и вреднује активности ученика, организује наставу и припрема садржаје, задатке и сл. који одговарају њиховим потребама и могућностима и на тај начин настоји да рационализује рад и учини га ефикаснијим. Поред групног организовања ученика и наставника тимску наставу карактерише флексибилно распоређивање наставних садржаја и коришћење времена као и интезиван стручни приступ обради садржаја уз употребу савремених наставних средстава.

Тимски рад се односи и на формирање тима наставника који почиње планирањем почетком школске године. Наставници се опредељују за тимски рад на обради комплексних, сложених, интердисциплинарних тема да би омогућили ученицима што боље схватање појава и њихову узрочно-последичну повезаност и међузависност. Тим разматра ко о појединим аспектима теме може најстручније да излаже свим ученицима, опредељује се за одређена наставна средства, често аудио-визуелна (филмове, презентације, пројекције и слично, што одговара раду са великом групом); договара се о раду у одељењу у малим групама; предвиђа које додатне активности (експерименте и слично) ће остварити у додатном раду, а шта у слободним активностима.

Програмирана настава настаје из тежње за рационализацијом процеса учења, односно из потребе да се процес учења учини што активнијим, да се контролише и да се унапред могу предвидети његови ефекти. То је довело до програмирања наставних садржаја путем врло кратких корака. Програмирана настава и програмирано учење полази од претпоставке да процес учења има три битне фазе:

1. контакт ученика са чињеницама односно информацијама које треба усвојити (у класичној настави то је када наставник предаје, изводи вежбе, ученик учи из

уџбеника, приручника, литературе, слуша радио, снимљена предавања, CD, гледа филмове);

2. властита активност ученика на градиву које треба усвојити, научити (на том градиву ученик треба да ради, да га употребљава у различитим варијантама примене);

3. повратна информација о успешности или неуспешности учениковог рада на градиву.

У традиционалној, предавачкој настави битна је прва етапа. Програм се сматра реализованим ако је наставник са ученицима "прешао градиво". Изостаје ученикова самостална активност на градиву (или се овај најбитнији део пребацује за домаћи рад где ученик ради без наставникове помоћи и усмеравања), а повратну информацију која у психолошком смислу представља поткрепљење (позитивно или негативно зависно од одговора) ученик добија тек приликом врло ретких одговора за оцену. Програмирана настава изводи се уз помоћ програмираног материјала (software-a) који може бити израђен за део градива једног предмета у виду програмираног наставног материјала, могу бити програмиране само поједине теме, или наставне јединице, а програмирани материјали се уграђују у компјутере или се израђују штампањем. Програмирање је активност која захтева врло стручно структурирање садржаја по кратким корацима - чланцима и секвенцама - који обезбеђују логички редослед и поступност у учењу на најлакши и најбржи начин. При том је у сваком чланку или за више чланака истовремено обезбеђен целовит процес учења: 1. припрема, 2. обрада новог (информисање), понављање и вежбање и 3. проверавање, односно повратна информација.

Сваки рад па и програмирано учење подразумева припрему ученика коју врши наставник (тумачи како се ради на програмираним материјалима) или се упутство даје уз програмирани материјал. Усвајање и запамћивање информација је услов за решавање задатака који могу бити једноставнији и сложенији (када обухвата више информација из претходних чланака односно постепено води до општих појмова). Иако програмирање није много заступљено, чешће је у употреби делимично програмирање за које се оспособљавају и ученици. Циљ је да се у наставу уноси што више самосталног рада, активности, двосмерне комуникације и да ученици добијају чешћу повратну информацију. У нашој школи практикују се два приступа полупрограмираног учења:

1. наставник по краћим деоницама излаже градиво, води разговор са ученицима из којег следе закључци, или пројектује информације путем дигиталног пројектора, филма и слично, затим за сваки део варира питања за вежбање и на крају у целини проверава резултате петминутним тестом (или пребројавањем тачних одговора, дизањем руке);

2. други облик полупрограмираног учења је самосталан рад ученика са уџбеником. То су радни уџбеници који пре свега имају прегледно структуриран основни текст за графичким истицањем битног, затим вежбе, дискусиона питања, табеларне прегледе и друго, а понеки и краћи испити знања након обрађене теме. Правилно решење задатака даје се или у уџбенику или их саопштава наставник. На основу рада са таквим уџбеником ученик се уводи у

поступке рада на сваком другом тексту, издвајања и запамћивања чињеница, уочавања проблема, мисаоног повезивања чињеница и генерализације, односно у самопрограмирање.

Проблемска настава као вид активног учења подразумева организацију наставе која се заснива на структурирању градива кроз постављање централног проблема на коме се током учења ради, на комуникацији ученика и наставника, коришћењу виших когнитивних процеса и уважавању претходних знања и искуства ученика. Проблемски организована настава одвија се кроз следеће фазе:

- постављање проблема где наставник ученицима излаже задатак у проблемском облику и упућује их да уоче проблем. Ученици потом из раније стечених знања траже она која им могу помоћи у решавању постављеног проблема, односно задатка. Да би извршили селекцију знања разговарају са наставником који им даје одговарајуће смернице у тражењу решења;

- у другој фази рада ученици бирају могуће начине решавања и уз помоћ наставниковог вођења проверавају њихову истинитост. У случају неуспеха траже се и проверавају нови начини. У току постављања и проверавања истинитости хипотезе наставник, посебно у ситуацији погрешног рада, ученицима поставља додатна, пре свега подстицајна, питања чији је задатак да ученике усмери ка решењу. Често наставник води ученике до решења тако да централни проблем рашчлани на низ мањих чији поступни след решења доводи до главног решења;

- провера утврђеног решења у пракси је завршна фаза рада. Процес учења се завршава доношењем коначног суда.

Овакав облик организације наставе доприноси мотивацији ученика, повећава њихову активност чиме се постиже и већи ефекат у остваривању васпитно-образовних задатака наставе, а пре свега:

а) развијање унутрашње мотивације код ученика - мотив радозналости, постигнућа, самоактуализације и др,

б) активирање мисаоних процеса (анализе, синтезе, апстракције, генерализације и сл.) као и

в) развој креативних компоненти мишљења (флуентност, оригиналност, флексибилност, осетљивост за проблеме и др).

На овај начин сам наставни процес је привлачнији и интересантнији, а ученици се оспособљавају за самостални рад. Успех коришћења проблемске наставе зависи од узраста, мотивисаности, претходних знања и искуства ученика, као и од припремљености и мотивисаности наставника. Зато се наставници темељно припремају, а припрема обухвата: избор и планирање наставних тема односно наставних јединица за примену проблемске наставе, избор проблема и припрема вођења ученика за њихово решавање, утврђивање начина мотивације ученика, припрема дидактичког материјала и наставних средстава.

Учење путем открића, истраживачка или пројектна настава односно учење путем истраживања и пројеката којима се остварује напредак посебним начином вођења ученика да релативно самостално открију нове принципе, правила и

законе, да структурирају чињенице које уче и да упознају методе решавања различитих проблема. Примењује се нарочито у извођењу изборних програма. Ова врста рада ефикасна је у случајевима откривања нових принципа и појмова, при организовању чињеница у структуре односно када је могуће секвенцијално обрађивати одређене садржаје. Процес откривања је резултат индуктивног и дедуктивног мишљења, при чему су наставникове инструкције основни инструмент усмеравања активности ученика. Реч је о релативно самосталном упознавању од стране ученика са новим чињеницама и генерализацијама које му раније ни на један начин нису саопштене. У процесу примене ове врсте учења доминирају трагачке и хеуристичке активности ученика, рад на терену изван школе, коришћење ресурса из локалног окружења, решавање проблема, тимска сарадња, вештине презентовања, анализирања, процењивања, синтезе и сл. Настава у чијој је основи учење путем открића утиче на:

- развијање интелектуалних способности ученика,
- развијање унутрашње мотивације и истраживачког стила код ученика,
- непрекидно буди радозналост,
- условљава бољу ретенцију и трансфер стечених знања,
- активира ученике и непосредно развија њихову способност за решавање проблема, стицање нових информација и др.

Приликом припремања градива и ученика за учење путем открића правилно се бирају инструкције које треба да подстичу развој индивидуалних диспозиција ученика, да усмеравају активност на структурирању знања на специфичан начин, доприносе да се материјал проучава у секвенцама и обезбеђују повратне информације ученика у процесу трагачких активности. При креирању секвенци за проучавање предност треба давати оним садржајима који чине окосницу појмова структуре датог предмета, посебно доприносе разумевању основних поставки, начела и принципа.

ОСТВАРИВАЊЕ МЕЂУПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНЦИЈА

Осим дефинисаних образовних циљева за појединачне наставне предмете, током гимназијског образовања развијају се и компетенције ученика као исход учења које се формирају и подржавају заједничким радом у оквиру више појединачних школских дисциплина. Међупредметне компетенције су релевантне за лични, професионални и социјални развој и функционисање појединца, у којима се компетентност стиче флексибилним и динамичним интегрисањем и применом предметних знања.

Овако схваћене компетенције излазе из оквира традиционалних школских предмета и ангажују школска знања на припреми ученика да буду конкурентни и функционални у садашњем и будућем образовном и професионалном простору и да компетентно и активно реализују своје грађанске улоге. Оријентација образовног процеса ка међупредметним компетенцијама остварује се и без увођење нових предмета и додатних часова тематски посвећених

одређеној компетенцији. Основно начело рада које доприноси развијању међупредметних компетенција ученика је динамично и ангажовано комбиновање знања, вештина и ставова релевантних за различите реалне контексте који захтевају њихову функционалну примену. То се постиже сарадњом и координацијом активности више наставника, односно предмета и иновирањем начина рада на часу. Сваки час је прилика да се ради и на међупредметним компетенцијама, а амбијент којим школа подржава њихово развијање поразумева:

- стављање ученика у ситуације које траже истовремену употребу предметних и међупредметних компетенција. То се дешава увек када од ученика очекујемо да неко знање примени у ситуацијама које нису реплике или једноставне модификације ситуације у којој је знање усвојено, већ нове, различите ситуације;

- активности истраживања и стварања нових продуката;

- стварање баланса између индивидуалних и групних активности, тако да се развије лична одговорност према обавезама и користе потенцијали групе;

- активно и конструктивно учествовање у животу локалне заједнице; иницирање хуманитарних активности и активности које доприносе подизању квалитета живота и солидарности у локалној заједници.

У суштини, рад на општим и међупредметним компетенцијама није конкурентан раду на садржајима и компетенцијама које су непосредно везане за одређене предмете. Напротив, међупредметне компетенције представљају корак више у разумевању градива и примени наученог, а одговорност за њихово развијање носе сви наставници и школски предмети. То значи да подржавање општих и међупредметних компетенција тражи заједничко планирање на нивоу школских тимова, примену интерактивних и активних облика учења, као и већу аутономију школе и наставника у реализацији образовних исхода. Очигледан и најједноставнији пример рада на међупредметним компетенцијама представља употреба ИКТ у учионици (дигитална компетенција): различити начини презентовања градива, различити начини организације информација, коришћење разноврсних извора информација, селекција података и провера њихове релевантности... применљиви су у свим предметима и готово на сваком часу, укључујући и проверу усвојености градива.

Основни критеријум за селекцију општих и међупредметних компетенција јесте да оне буду потенцијално релевантне и корисне за све, као и усаглашене са етичким, економским и културним вредностима и конвенцијама у друштву. Са становишта појединца, опште и међупредметне компетенције омогућавају интеграцију у различите социјалне контексте и мреже, укључујући и оне које сада не познајемо, уз изградњу аутономије у просуђивању и доношењу одлука.

Имајући на уму ове околности и критеријуме, као и карактеристике образовног система у Србији и контекста у којем он функционише у овом тренутку, у школи се развијају следеће опште и међупредметне компетенције као најрелевантније за адекватну припрему ученика за активну партиципацију у друштву и целоживотно учење:

1. Компетенција за целоживотно учење
2. Комуникација
3. Рад с подацима и информацијама
4. Дигитална компетенција
5. Решавање проблема
6. Сарадња
7. Одговорно учешће у демократском друштву
8. Одговоран однос према здрављу
9. Одговоран однос према околини
10. Естетичка компетенција
11. Предузимљивост и оријентација ка предузетништву.

Опште и међупредметне компетенције дефинисане су као обавезне али, због специфичног положаја у наставном процесу, очекивани исходи одређени су **само на основном, базичном нивоу**. То, наравно, не значи да ученици током свог гимназијског школовања неће развити и компетенције у комплекснијем и развијенијем облику на нивоу појединог ученика. Ови стандарди нису критеријуми за школске оцене. Различити облици формативног оцењивања најприкладнији су начин за праћење индивидуалног напретка ученика и усмеравање њиховог даљег развоја. За потребе мерења и оцењивања, школски тимови развијају и успостављају критеријуме полазећи од очекиваних исхода дефинисаних прописаним међупредметним компетенцијама.

1. Компетенција за целоживотно учење

Лични и професионални развој појединца превасходно почива на његовој способности да управља процесом учења. Ученик треба да буде оспособљен да иницира учење, да изабере стратегије учења и дизајнира контекст у којем учи, да прати и контролише напредак током учења, да управља учењем у складу са намерама и циљем који има. Ученик уме да пронађе и асимилије нова знања и

вештине, користећи претходно учење и ваншколско искуство. Свестан је процеса учења, могућности и тешкоћа у учењу; уме да превазиђе тешкоће и да истраје у учењу. Примењује знања у различитим ситуацијама у зависности од карактеристика ситуације и сопствених циљева.

- Ученик уме да планира време за учење и да организује процес учења и управља њим.
- Активно конструише знање; уочава структуру градива, активно селекује познато од непознатог, битно од небитног; уме да резимира и елаборира основне идеје.
- Ефикасно користи различите стратегије учења, прилагођава их природи градива и циљевима учења.
- Познаје различите врсте текстова и уме да изабере адекватну стратегију читања.
- Разликује чињенице од интерпретација, ставова, веровања и мишљења; препознаје и продукује аргументацију за одређену тезу, разликује аргументе према снази и релевантности.
- Уме да процени сопствену успешност у учењу; идентификује тешкоће у учењу и зна како да их превазиђе.

Компетенција за целоживотно учење код ученика ће се развијати подстицањем сталног, перманентног учења, вредновањем неформалног образовања и знања стечених на различите начине и у различитим околностима – у школи у оквиру свих обавезних предмета, кроз факултативне активности, а нарочито кроз програме каријерног вођења и саветовања и кроз реализацију програма грађанског васпитања, као и ван школе, похађањем петничких програма, учествовањем у пројектима образовних и научних институција и цивилног сектора.

2. Комуникација

Ученик влада различитим модалитетима комуникације и користи их на сврсисходан и конструктиван начин када комуницира у приватном, јавном, образовном и професионалном контексту. Ученик прилагођава начин и средства комуникације карактеристикама ситуације (сврси и предмету комуникације, комуникационим капацитетима и карактеристикама партнера у комуникацији итд.). Користи на одговарајући и креативан начин појмове, језик и стил комуникације који су специфични за различите научне, техничке и уметничке дисциплине. У комуникацији са другима уме да изрази себе (своје мишљење, осећања, ставове, вредности и идентитете) и да оствари своје циљеве на позитиван, конструктиван и аргументован начин поштујући и уважавајући другог. Критички процењује садржај и начин комуникације у различитим

комуникативним ситуацијама. Ученик има развијену свест о значају позитивне и конструктивне комуникације и активно доприноси неговању културе дијалога у заједницама којима припада.

- Активно доприноси неговању културе дијалога, уважавању и неговању различитости и поштовању основних норми комуникације.
- Ученик познаје специфичне карактеристике различитих модалитета комуникације (усмена и писана, непосредна и посредована комуникација, нпр. телефоном, преко интернета).
- Уме јасно да искаже одређени садржај, усмено и писано, и да га прилагоди захтевима и карактеристикама ситуације: поштује жанровске карактеристике, ограничења у погледу дужине, намену презентације и потребе аудиторијума.
- Уважава саговорника – реагује на садржај комуникације, а не на личност саговорника; идентификује позицију (тачку гледишта) саговорника и уме да процени адекватност аргументације и контрааргументације за ту позицију.
- У ситуацији комуникације, изражава своје ставове, мишљења, осећања, вредности и идентитете на позитиван, конструктиван и аргументован начин како би остварио своје циљеве и проширио разумевање света, других људи и заједница.
- Ученик користи на одговарајући и креативан начин језик и стил комуникације који су специфични за поједине научне, техничке и уметничке дисциплине.

Компетенција за комуникацију развијаће се кроз неговање конструктивне комуникације у школи, развијањем етоса, кроз активности Ђачког парламента, а посебно циљано у оквиру реализације програма наставе грађанског васпитања и других друштвено-хуманистичких предмета, као и језичких предмета.

3. Рад с подацима и информацијама

Ученик разуме значај коришћења поузданих података за рад, доношење одлука и свакодневни живот. Користи знања и вештине из различитих предмета да представи, прочита и протумачи податке користећи текст, бројеве, дијаграме и различите аудио-визуелне форме. Ученик користи различите изворе информација и података (библиотеке, медије, интернет, личну комуникацију, итд.) и критички разматра њихову поузданост и ваљаност. Ефикасно проналази, селекује и интегрише релевантне информације из различитих извора.

- Зна да је за разумевање догађаја и доношење компетентних одлука потребно имати релевантне и поуздане податке.
- Уме да пореди различите изворе и начине добијања података, да процењује њихову поузданост и препозна могуће узроке грешке.
- Користи табеларни и графички приказ података и уме да овако приказане податке чита, тумачи и примењује.
- Користи информационе технологије за чување, презентацију и основну обраду података.
- Зна разлику између података и њиховог тумачења, зна да исти подаци, у зависности од контекста, могу имати различита тумачења и да тумачења могу да буду пристрасна.
- Разуме разлику између јавних и приватних података, зна које податке може да добије од надлежних институција и користи основна правила чувања приватности података.

Компетенција за рад са подацима развијаће се у окиру свих предмета при анализи и коришћењу истраживачких података, података из више извора, учешћем у ученичким пројектним активностима и истраживачким задацима.

4. Дигитална компетенција

Ученик је способан да користи расположива средства из области информационо-комуникационих технологија (уређаје, софтверске производе, електронске комуникационе услуге и услуге које се користе путем електронских комуникација) на одговоран и критички начин ради ефикасног испуњавања постављених циљева и задатака у свакодневном животу, школовању и будућем послу. Познаје основне карактеристике расположивих информационо-комуникационих технологија (у даљем тексту: ИКТ) и могућности њихове примене у свакодневном животу, раду и образовању, односно њихов утицај на живот и рад појединца и заједница. Имајући у виду сврху постављених циљева и задатака уме да одабере одговарајуће ИКТ средство и да га користи на одговоран и креативан начин у активностима које ради тога спроводи (комуникација; сарадња; учешће у животу заједница; учење; решавање проблема; трансакције; планирање, организација и управљање самосталним и заједничким активностима; стварање, организација, обрада и размена информација), а да истовремено приступ решавању проблема прилагоди могућностима технологије. Приликом коришћења ИКТ-а свестан је ризика за сопствену и туђу сигурност и добробит и одговорним поступањем себе и друге штити од нежељених последица.

- Уме да претражује, процењује релевантност и поузданост, анализира и систематизује информације у електронском облику користећи

одговарајућа ИКТ средства (уређаје, софтверске производе и електронске услуге).

- Изражава се у електронском облику коришћењем одговарајућих ИКТ средстава, укључујући мултимедијално изражавање и изражавање са елементима формално дефинисаних нотација карактеристичних за коришћена ИКТ средства (нпр. адресе, упити, команде, формуле, процедуре и сл. изражене у одговарајућој нотацији).
- Помоћу ИКТ уме да представи, организује, структурира и форматира информације користећи на ефикасан начин могућности датог ИКТ средства.
- Приликом решавања проблема уме да одабере одговарајућа ИКТ средства, као и да прилагоди начин решавања проблема могућностима тих ИКТ средстава.
- Ефикасно користи ИКТ за комуникацију и сарадњу.
- Препознаје ризике и опасности при коришћењу ИКТ и у односу на то одговорно поступа.

Дигиталну компетенцију ученици ће развијати коришћењем интернета као извора знања у оквиру свих предмета, за приказивање истраживачких радова и презентација, преко комуникације са наставницима електронском поштом, припремањем материјала за школске новине, школски сајт, презентацију школе, развијањем безбедног и одговорног понашања на интернету, а посебно на друштвеним мрежама.

5. Решавање проблема

Ученик ангажује своје индивидуалне капацитете (знање из различитих предмета, искуство стечено изван школе, као и интелектуалне, емоционалне и социјалне способности) и друге ресурсе који му стоје на располагању (различити извори информација, алати, књиге, искуство других ученика, наставника и других особа из школског и ваншколског окружења, итд.), селективно и сврсисходно их користи, истражује у решавању проблема и проналази/осмишљава делотворно решење за јасно или релативно јасно дефинисане проблемске ситуације за које не постоји очигледно решење, а које се јављају током учења и приликом учешћа у животу школе.

- Испитујући проблемску ситуацију, ученик идентификује ограничења и релевантне карактеристике проблемске ситуације и разуме како су оне међусобно повезане.
- Ученик проналази/осмишљава могућа решења проблемске ситуације.

- Ученик упоређује различита могућа решења проблемске ситуације преко релевантних критеријума, уме да објасни шта су предности и слабе стране различитих решења и да се определи за боље решење.
- Ученик припрема примену изабраног решења, прати његову примену усклађујући се са новим сазнањима које стиче током примене датог решења и успева да реши проблемску ситуацију.
- Ученик вреднује примену датог решења, идентификује његове добре и слабе стране и формулише препоруке за наредно искуство са истим или сличним проблемским ситуацијама.

Компетенција за решавање проблема развијаће се у оквиру свих обавезних предмета, као и кроз факултативне школске активности, кроз рад Ђачког парламента, рад одељењске заједнице, а нарочито циљано у оквиру реализације програма грађанског васпитања.

6. Сарадња

Ученик је способан да се у сарадњи са другима или као члан групе ангажује на заједничком решавању проблема или реализацији заједничких пројеката. Учествује у заједничким активностима на конструктиван, одговоран и креативан начин афирмишући дух међусобног поштовања, равноправности, солидарности и сарадње. Активно, аргументовано и конструктивно доприноси раду групе у свим фазама групног рада: формирање групе, формулисање заједничких циљева, усаглашавање у вези са правилима заједничког рада, формулисање оптималног начина за остварење заједничких циљева на основу критичког разматрања различитих предлога, подела улога и дужности, преузимање одговорности за одређене активности, надгледање заједничког рада и усклађивање постигнутих договора са новим искуствима и сазнањима до којих се долази током заједничког рада и сарадње. У процесу договарања уме да изрази своја осећања, уверења, ставове и предлоге. Подржава друге да изразе своје погледе, прихвата да су разлике у погледима предност групног рада и поштује друге који имају другачије погледе. У сарадњи са другима залаже се да се одлуке доносе заједнички на основу аргумената и прихваћених правила заједничког рада.

- Конструктивно, аргументовано и креативно доприноси раду групе, усаглашавању и остварењу заједничких циљева.
- Доприноси постизању договора о правилима заједничког рада и придржава их се током заједничког рада.
- Активно слуша и поставља релевантна питања поштујући саговорнике и сараднике, а дискусију заснива на аргументима.
- Конструктивно доприноси решавању разлика у мишљењу и ставовима и при томе поштује друге као равноправне чланове групе.

- Ангажује се у реализацији преузетих обавеза у оквиру групног рада на одговоран, истрајан и креативан начин.
- Учествоје у критичком, аргументованом и конструктивном преиспитивању рада групе и доприноси унапређењу рада групе.

Компетенција за сарадњу развијаће се превасходно кроз групни облик рада који се негује у оквиру свих предмета у школи, како на самом часу, тако и кроз групне пројектне активности. Такође, ова компетенција развијаће се и у оквиру рада Бачког парламента, секција и школских акција.

7. Одговорно учешће у демократском друштву

Ученик је способан да активно, компетентно, критички и одговорно учествује у животу школе, заједница којима припада, као и у ширем демократском друштву, руководећи се правима и одговорностима које има као припадник заједнице и као грађанин. Прихвата и поштује друге као аутономне и једнако вредне особе. Својим активностима у заједници доприноси заштити и неговању људских и мањинских права, хуманистичких вредности и основних демократских вредности и принципа. Користи право избора културе, субкултуре и традиције које ће неговати и афирмисати, поштујући право других да негују и афирмишу другачије културе, субкултуре и традиције. Поштује равноправност различитих заједница и њихових традиција и идентитета. Посебно води рачуна о могућој маргинализацији или дискриминацији своје или других заједница и активно изражава солидарност са онима који су дискриминисани или маргинализовани. Уме да се удружује са другима како би ангажовано, толерантно, аргументовано и критички заступали одређене ставове, интересе и политике поштујући права оних који заступају супротстављене иницијативе, као и правила и процедуре за доношење одлука.

- Активно учествује у животу школе и заједнице тако што поштује друге учеснике као једнако вредне аутономне особе и њихова људска и мањинска права и тако што се супротставља различитим формама насиља и дискриминације.
- Својим активностима у школи и заједници афирмише дух толеранције, равноправности и дијалога.
- Критички и аргументовано учествује у разматрању отворених питања за која је заинтересован поштујући разлике у мишљењу и интересима и даје лични допринос постизању договора.
- Има осећање припадности одређеним културним заједницама, локалној заједници, региону у којем живи, ширем друштву, држави Србији и међународним организацијама у које је Србија укључена.

- Изражава на афирмативан начин свој идентитет и поштује другачије културе и традиције и тако доприноси духу интеркултуралности.
- На изборима уме да се определи за политичке идеје и програме за које сматра да на најбољи начин доприносе остварењу личне и друштвене добити и поштује право других на другачије опредељење.
- Залаже се за солидарност и учествује у хуманитарним активностима.

Компетенција за одговорно учешће у демократском друштву развијаће се кроз процес избора председника одељења, представника одељења у Ђачком парламенту, избора представника Ђачког парламента у Школском одбору, кроз рад Ђачког парламента, рад одељењске заједнице, у процесима доношења одлука ученика, а циљано ће бити развијано у оквиру реализације програма грађанског васпитања и устава и права грађана.

8. Одговоран однос према здрављу

Ученик прикупља информације о темама у вези са ризицима, очувањем и унапређењем психофизичког здравља. Просуђује релевантне околности и, по потреби, доноси одлуке и/или се укључује у активности значајне за превенцију болести и очување здравља. Свестан је свих димензија здравља (физичко, ментално, социјално, емоционално здравље). Познаје факторе који доприносе здрављу или га угрожавају и импликација њиховог деловања по појединца, групу или заједницу. Својим понашањем, као појединац и део различитих група и заједница, промовише здравље, заштиту здравља и здраве стилове живота.

- Познаје основне састојке хране и промене које утичу на њен квалитет; разуме значај правилне исхране и адекватне прераде хране за очување здравља.
- Познаје карактеристике основних заразних болести, њихове изазиваче и мере превенције.
- Разуме значај лекова и правилног начина њихове употребе за очување здравља.
- Познаје могуће последице коришћења никотина, алкохола и других психоактивних супстанци.
- Бира стил живота имајући на уму добре стране и ризике тог избора (нпр. активно бављење спортом, вегетаријанска исхрана).
- Уме да пружи прву помоћ.

Компетенција за одговоран однос према здрављу развијаће се кроз здравствено-превентивне програме које школа реализује у сарадњи са Заводом за јавно

здравље, кроз рад одељењске заједнице, а у оквиру наставних предмета, нарочито ће се развијати реализацијом наставе биологије, физичког васпитања и грађанског васпитања.

9. Одговоран однос према окоolini

Одговоран однос према окоolini подразумева познавање и непосредан доживљај природе; увиђање значаја који природа има за одржавање живота на Земљи; разумевање међузависности живог света, природних ресурса и климатских услова за одржање живота; очување његове разноврсности, еколошких станишта и климатских услова; активно учествовање у неговању здравих заједница. Ученик познаје како људске активности могу да унапреде или угрозе животну средину и одржив развој. Спреман је да се укључи у активности усмерене ка очувању окружења у којем живи, ради и учи.

Разуме концепт здравог и безбедног окружења (вода, ваздух, земљиште) за живот људи и спреман је да се активно ангажује у заштити и унапређењу квалитета живота у заједници.

- Показује разумевање и спремност за ангажовање у заштити природе и управљању ресурсима тако да се не угрожава могућност будућих генерација да задовоље своје потребе.
- Процењује ризике и користи од употребе неких супстанци по окоlinу и здравље људи и одговорно поступа са њима (правилно их складишти и одлаже отпад).
- Познаје факторе који утичу на загађење земљишта, воде и ваздуха, разуме и предвиђа последице њихове употребе.
- Увиђа предности и недостатке коришћења различитих извора енергије.
- Разуме значај и користи могућности рециклирања.

Компетенција за одговоран однос према окоolini развијаће се кроз учешће ученика у реализацији акција рециклаже, као што је „Чеп за хендикеп“, учешћем у локалним еколошким пројектима, кроз рад еколошке секције, рад Ђачког парламента који повремено учествује на конкурсима Уније средњошколаца Србије управо са еколошким пројектима (на пример за уређење школског дворишта), а у оквиру наставних предмета нарочито ће се развијати реализацијом програма биологије, социологије и грађанског васпитања.

10. Естетичка компетенција

Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности уметничких и културних дела и њиховог значаја за развој друштва. Естетичка компетенција иде корак даље од тога, ка препознавању

међуповезаности различитих форми и средстава уметничког изражавања. Свестан је значаја естетске димензије у свакодневном животу, има критички однос према употреби и злоупотреби естетике. Ученик се оспособљава да исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у различитим медијима, да култивише културне навике, да изграђује аутономне естетске критеријуме и преференције и суди у скаду с њима.

- Позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; свестан је међусобних утицаја културе, науке, уметности и технологије.
- Показује осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и има критички однос према употреби и злоупотреби естетике.
- Има изграђене преференције уметничких и културних стилова и користи их за обогаћивање личног искуства.
- Повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка.
- Уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.
- Вреднује алтернативне уметничке форме и изразе (субкултурна дела).

Естетичка компетенција код ученика развијаће се кроз свакодневне активности у школи, укључивањем ученика у уређивање школског простора, школског сајта, школских новина, пројектних извештаја, а у оквиру наставе кроз реализацију програма ликовне и музичке уметности, историје, информатике, грађанског васпитања.

11. Предузимљивост и предузетничка компетенција

Кроз образовање за предузетништво, ученик се учи организационим вештинама и способностима, укључујући различите интерперсоналне вештине, као и организацију простора, управљање временом и новцем. Ученик је оспособљен за комплексно планирање и одлучивање које подразумева поштовање више услова истовремено. Уме да осмишљава пројекте у складу са унапред постављеним захтевима. Зна како да се упозна са карактеристикама одређених послова и радних места, спреман је на волонтерско ангажовање и коришћење различитих могућности за стицање радног искуства.

- Ученик разуме важност личне активације и показује иницијативу у упознавању са карактеристикама тржишта рада (захтеви појединих радних места, начин функционисања институција, позиционирање у свету бизниса).

- Разуме принципе функционисања тржишта рада и схвата неопходност сталног усавршавања у складу са развојем тржишта и захтевима послодаваца.
- Уме да идентификује и адекватно представи своје способности и вештине („јаке стране“); уме да напише CV и мотивационо писмо.
- Уме да искаже и заступа своје идеје, и да утиче на друге, кроз развој вештине јавног говора, преговарања и решавања конфликта.
- Има способност постављања адекватних и реалних циљева процењујући и прихватајући ризике; планира ресурсе и управља њима (знања и вештине, време, новац, технологије и други ресурси) и усредсређен је на постизање циљева.
- Зна да комуницира с послодавцима; уме да преговара; спреман је да обавља праксу и волонтира поштујући договоре.

Предузимљивост и предузетичка компетенција развијаће се кроз програм каријерног вођења и саветовања и програм грађанског васпитања.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Програм рада допунске наставе из
СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ за ученике 1. разреда

Допунску наставу похађају ученици првог разреда који спорије или слабије напредују, имају значајне пропусте у предзнању или врло ниску мотивацију за читањем и учењем српског језика и књижевности.

Циљ допунске наставе је остваривање бољих резултата ученика који нису успели да остваре очекиване исходе учења.

Верификатор/ доказ: наменски дневник за први разред и евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	Књижевност и друге уметности
2.	Анализа народних лирских песама
3.	Анализа домаћег задатка
4.	Писмено изражавање – припрема за писмени задатак
5.	Место језика у људском животу

6.	Тема, мотиви, композиција
7.	Анализа народне песме БАНОВИЋ СТРАХИЊА
8.	Анализа ликова
9.	Идеје, мисли и поруке
10.	Анализа приповетке – ПРВИ ПУТ С ОЦЕМ НА ЈУТРЕЊЕ
11.	Разговорни стил
12.	Композиција лирског, епског и драмског дела
1.	Анализа приповетке - ТУГА
2.	Наречја српског језика
3.	Антигона - анализа
4.	Анализа песме - ХАСАНАГИНИЦА
5.	Припрема за писмени задатак
6.	Анализа хеленске књижевности
7.	Анализа одломака из Библије
8.	Анализа српске средњовековне књижевности (житија)
9.	Морфологија. Гласови и гласовне промене.
10.	Похвала Кнезу Лазару
11.	Диоба Јакшића
12.	Песме о Марку Краљевићу
13.	Народна проза
14.	Обнављање о правописним знацима
15.	Хуманизам и ренесанса у Европи
16.	Д. Алигијери БОЖАНСТВЕНА КОМЕДИЈА
17.	Бокачо - ДЕКАМЕРОН
18.	Шекспир – РОМЕО И ЈУЛИЈА
19.	Морфема и врсте морфема
20.	Припрема за писмени задатак
21.	Хуманизам и ренесанса у Дубровнику
22.	Барок и класицизам
23.	Молијер - ТВРДИЦА
24.	Употреба великог слова
25.	Лексикологија

Програм рада допунске наставе из
СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ, 2. разред

Допунску наставу ће похађати ученици II разреда који имају тешкоћа у остваривању исхода учења.

Одржавање допунске наставе ће бити временски усклађено са обрадом одговарајућих наставних јединица на редовној настави.

Циљ допунске наставе: развијања знања, вештина и способности у областима *Читања, Књижевности, Писменог и Усменог изражавања*; подстицање ученика да развију способност за естетско вредновање књижевних дела; повезивање

наставних садржаја из српског језика, књижевности и језичке културе; помоћи ученицима да савладају евентуалне тешкоће у стицању и примени знања

Верификатор: наменски дневник и евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	Просветитељство, барок и класицизам у српској књижевности (представници, дела; одлике)
2.	Романтизам у европској и српској књижевности (представници, дела; одлике)
3.	Реализам у европској и српској књижевности (представници, дела; одлике)
4.	Књижевнотеоријски појмови
5.	Усмено изражавање
6.	Морфологија (промењиве и непромењиве речи)
7.	Комуникативна реченица
8.	Писмено изражавање
9.	Правопис

Програм рада допунске наставе из ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА за ученике 1. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који имају тешкоће у достизању исхода учења.

Часови допунске наставе ће се одржавати временски усклађено са обрадом наставних јединица на часовима обавезне наставе.

Циљ допунске наставе: превазилажење проблема због ниског предзнања потребног за праћење обавезне наставе и учење, успешније учење, достизање виших постигнућа у учењу енглеског језика.

Верификатори/докази: наменски дневник за 1. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	Present Simple Tense
2.	Present Continuous Tense
3.	Present Simple vs. Present Continuous
4.	Past Simple Tense
5.	

	Past Continuous Tense
6.	Past Simple vs. Past Continuous
7.	Articles, Plural of Nouns, Determiners
8.	Modals
9.	Conditionals
10.	Reported
11.	The Passive

Програм рада допунске наставе из
ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици: ученици којима је потребна помоћ и више вежбе.

Циљ допунске наставе: пружити ученицима могућност да још једном чују објашњења и добију додатна вежбања везана за градиво које су из неког разлога пропустили или нису разумели; мотивисати ученике да више и редовније раде и доказати им да енглески није тежак колико се то њима чини

Верификатори/ докази: - припрема наставника
 - евиденција о праћењу напредовања ученика
 - мали дневник за 2. разред

	Активност / тема
1.	Present Simple вежбања
2.	Present Continuous вежбања
3.	Present Perfect вежбања
4.	Past Simple вежбања
5.	Passive Voice вежбања
6.	Reported Statements вежбања
7.	Reported Questions вежбања
8.	Making questions

	вежбања
9.	Conditionals вежбања
10.	Тема по договору вежбања

Програм рада допунске наставе из НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА за ученике 1. разреда

Наставник који организује допунску наставу: Зорица Јончић

Допунску наставу ће похађати ученици 1. разреда који изучавају немачки као други страни језик а којима је потребан допунски наставни рад да би достигли планиране резултате учења.

Циљ допунске наставе: компензација пропуштеног и овладавање вештинама и знањем немачког језика у оквиру програма 1. разреда.

Верификатор/доказ: наменски дневник за 1. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика и припреме наставника за час.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације
1.	Präsens, Fragesatz, Wortordnung	септембар; Кабинет за нем.ј.
2.	Perfekt, Präteritum, Indirekter Fragesatz, Temporalsätze	октобар; Кабинет за нем.ј.
3.	Futur, Objekt- Kausalsatz, Unbestimmter Artikel	новембар; Кабинет за нем.ј.
4.	Wechselpräpositionen, Komparation der Adjektive, Wiederholung	децембар; Кабинет за нем.ј.
5.	Systematisierung des Stoffs; Grammatische Übungen	јануар; Кабинет за нем.ј.
6.	Gebrauch des Artikels, Infinitiv mit zu, Temporalsätze mit „solange“	фебруар; Кабинет за нем.ј.
7.	Imperativ, Temporalsatz mit „seit“	март;

		Кабинет за нем.ј.
8.	Verben mit betonten und unbetonten Präfixen	април; Кабинет за нем.ј.
9.	Possessivpronomen, Reflexive Verben, Temporalsätze mit „nachdem“	мај; Кабинет за нем.ј.
10.	Wiederholung, Systematisierung des Stoffs, Analyse des realisierten Plans	јун; Кабинет за нем.ј.

Програм рада допунске наставе из
НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који заостају или стагнирају у учењу.

Циљ допунске наставе је овладавање вештинама и знањем немачког језика у оквиру програма наставе и учења за 2. разред.

Верификатор/доказ: наменски дневник за 2. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика и припреме наставника за час.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Pluraliatantum, Valenz der Verben, Zusammensetzungen und Nebensätze mit „wenn und dass“	септембар
2.	Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt, Temporalsätze	октобар
3.	Konsekutivsätze, Kausalsätze, Relativsätze, Imperativ	новембар
4.	Reflexivpronomen, Konditionalsätze, Präpositionen mit Akkusativ und Dativ, Wiederholung	децембар
5.	Systematisierung des Stoffs; Grammatische Übungen	јануар
6.	Adjektivdeklinaton, Plural der Nomen, Negation	фебруар
7.	Komparation der Adjektive, Fragepronomen, Wiederholung der Adjektivdeklinaton	март
8.	Finalsätze, Infinitivkonstruktionen	април
9.	N-Deklinaton, Passiv, Konzessivsätze	мај;
10.	Wiederholung, Systematisierung des Stoffs, Analyse des realisierten Plans	јун

Програм рада допунске наставе из НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА за ученике 3. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици 3. разреда који заостају или стагнирају у учењу.

Циљ допунске наставе је овладавање вештинама и знањем немачког језика у оквиру програма 3. разреда.

Верификатор/доказ: наменски дневник за 3. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика и припреме наставника за час.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Konditional-, Wunsch-, relativ- und Finalsatz	септембар
2.	Komparativsatz, Valenz der Verben, Grammatische Übungen	октобар
3.	Passiv Vorgangspassiv- Präsens, Perfekt, Präteritum, Futur), Übungen dazu	новембар
4.	Passiv zum Modalverb, Verben mit Präfixen, Wiederholung	децембар
5.	Systematisierung des Stoffs; Grammatische Übungen	јануар
6.	Indirekte Rede, Zusammengesetzte, Pronomen	фебруар
7.	Passivphrasen, Modalsatz, Grammatische Übungen dazu	март
8.	Zustandspassiv, Partikel, Übungen dazu	април
9.	Konstruktionen mit Genitiv; Übungen dazu	мај
10.	Wiederholung, Systematisierung des Stoffs, Analyse des realisierten Plans	јун

Програм рада допунске наставе из ЛАТИНСКОГ ЈЕЗИКА за ученике 1. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици првог разреда који постижу слабије резултате, теже разумеју градиво, спорије напредују, немају довољно развијену мотивацију и спремност за редован самостални рад.

Циљ допунске наставе: да ученици савладају и утврде градиво предвиђено за први разред, вежбају примену на једноставнијим примерима, развију технике учења и мотивацију за учење латинског језика.

Верификатор/доказ: мали дневник за 1. разред, свеска евиденције о праћењу напредовања ученика.

	Тема / активност	Оквирно време реализације
1.	Утврђивање термина, договор о раду и препоруке о начину учења	Септембар
2.	Прва и друга деκлинација	Септембар
3.	Презент глагола свих коњугација	Октобар
4.	Трећа деκлинација (именице и придеви)	Новембар
5.	Обнављање граматике	Децембар
6.	Припрема за писмени задатак	Децембар
7.	Обнављање граматике	Јануар
8.	4. и 5. деκлинација	Фебруар
9.	Имперфект	Фебруар
10.	Футур први и перфекат	Март
11.	Припреме за писмени задатак	Март
12.	Компарација придева	Април
13.	Футур други и плисквамперфекат Припреме за писмени задатак	Мај
14.	Помоћ ученицима у циљу поправљања оцена	Јун

Програм рада допунске наставе из ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који нису довољно савладали пређено градиво, ученици са којима је неопходан индивидуалан рад како би савладали пређено градиво.

Циљ допунске наставе: Оспособити ученике да разумеју и владају предвиђеним градивом.

Верификатор/доказ: мали дневник за 2. разред, евиденција наставника о праћењу рада ученика.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.		Септембар

	Утврђивање термина	
2.	1. L'opposition passé composé/imparfait 2. Le plus-que-parfait	Октобар
3.	1. L'accord du participe passé avec avoir 2. Les pronoms COD	Новембар
4.	La révision grammaire et préparation pour le premier devoir écrit	Децембар
5.	La révision	Јануар
6.	1. Le conditionnel 2. Si+imparfait	Фебруар
7.	1. Le subjonctif présent	Март
8.	1. Le gérondif 2. Le participe présent	Април
9.	La révision grammaire et préparation pour le deuxième devoir écrit	Мај
10.	Aider aux élèves améliorer leur moyenne	Јун

Програм рада допунске наставе из ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА за ученике 3. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који нису довољно савладали пређено градиво, ученици са којима је неопходан индивидуалан рад како би савладали пређено градиво.

Циљ допунске наставе: Оспособити ученике да разумеју и владају предвиђеним градивом.

Верификатор/доказ: мали дневник 3. разреда и евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема	Време реализације
1.	Утврђивање термина	Септембар
2.	1. Le pronom relatif ce que, ce qui, ce dont 2. La place de l'adjectif	Октобар
3.	1. Le discours rapporté 2. La concordance des temps dans le discours rapporté	Новембар
4.	La révision grammaire et préparation pour	Децембар

	le premier devoir écrit	
5.	1. L'interrogation directe et indirecte 2. Le passif	Јануар
6.	1. Le pronom en	Фебруар
7.	La présentation d'une information non vérifiée (selon, d'après)	Март
8.	La nominalisation	Април
9.	La révision grammairе et préparation pour le deuxième devoir écrit	Мај
10.	Aider aux élèves améliorer leur moyenne	Јун

Програм рада допунске наставе из ИСТОРИЈЕ за ученике 1. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици првог разреда којима је потребно додатно појашњење пређеног градива јер спорије или слабије напредују у учењу историје.

Време реализације биће усклађено са временом обраде одговарајућих наставних јединица у оквиру обавезне наставе.

Циљ допунске наставе је достизање што вишег нивоа компетенција предвиђених оставривањем плана наставе и учења Историје у 1. разреду.

Верификатори/докази: Мали дневник за 1. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика, припреме наставника за час.

	Тема
1.	основи историјског истраживања
2.	држава и политички оквири цивилизација старог века
3.	друштвени и привредни односи у старом веку
4.	култура и свакодневни живот у старом веку

5.	процеси дугог трајања - миграције
6.	цивилизацијске тековине епохе старог века

Програм рада допунске наставе из МАТЕМАТИКЕ за ученике 1. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који слабије напредују и постижу недовољно добре резултате учења, као и они који имају слабије предзнање.

Циљ допунске наставе: достизање што вишег нивоа предметних компетенција кроз план и програм наставе и учења математике у 1. разреду.

Верификатор/доказ: мали дневник за 1. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема	Време реализације
1.	логика и скупови цели бројеви	Септембар
2.	реални бројеви	Октобар
3.	пропорционалност	Новембар и децембар
4.	геометрија; плударност	Фебруар и март
5.	рационални алгебарски изрази	Април
6.	линеарне једначине, неједначине и системи	Мај
7.	сличност; тригонометрија правоуглог троугла	Мај и јун
	Укупно 20 часова	

Програм рада допунске наставе из МАТЕМАТИКЕ за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који постижу слабије резултате, спорије напредују, немају довољно развијену мотивацију и спремност за редован самостални рад.

Циљ допунске наставе је да ученици остваре што боља постигнућа захваљујући додатној подршци кроз допунску наставу из математике.

Верификатор/доказ: мали дневник за други разред, свеска евиденције.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Степен чији је изложилац цео број Операције са коренима Степен чији је изложилац рационалан број	Септембар
2.	Комплексни бројеви Квадратна једначина	Октобар
3.	Вијетове формуле Биквадратна једначина Квадратна функција	Новембар
4.	Квадратне неједначине Системи квадратних једначина	Децембар
5.	Ирационалне једначине Ирационалне неједначине	Јануар
6.	Експоненцијална функција и једначина Појам и особине логаритма Логаритамске једначине и неједначине	Фебруар
7.	Логаритамске једначине и неједначине Свођење на први квадрант Адиционе формуле	Март
8.	Трансформације збира и разлике у производ и обрнуто График тригонометријске функције	Април
9.	Тригонометријске једначине	Мај
10.	Синусна и косинусна теорема	Јун

Програм рада допунске наставе из МАТЕМАТИКЕ за ученике 3. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који слабије напредују, имају потребу за подршком у разумевању и примени знања.

Циљ допунске наставе је да ученици остваре што боља постигнућа захваљујући додатној подршци кроз допунску наставу из математике.

Верификатори/докази: мали дневник за 3. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Комплексни бројеви -1 час Призма -1 час	Септембар
2.	Пирамида – 2 часа Обртна тела – 2 часа	Октобар и новембар
3.	Системи 3 линеарне једначине – 1 час Вектори -1 час	Децембар
4.	Аналитика праве – 2 часа	Јануар и фебруар
5.	Криве другог реда – 3 часа	Фебруар, март и април
6.	Низови – 2 часа	Мај
7.	Тела -1 час	Јун
	Укупно 16 часова	

Програм рада допунске наставе из МАТЕМАТИКЕ за ученике 4. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици четвртог разреда, који слабије напредују у учењу математике, потребна им је помоћ и подршка у разумевању градива и развијању вештине примењивања знања у решавању задатака из математике.

Циљ допунске наставе: повећати разумевање градива, помоћи утврђивање градива и појаснити чињенице пропуштене на редовном часу.

Верификатори/докази: мали дневник за 4. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема	Време реализације
1.	Тригонометријски облик комплексног броја и пресеци призме и равни. Примена тригонометрије	Септембар
2.	Површина и запремина пирамиде и зарубљене пирамиде	Октобар
3.	Површина и запремина обртних тела	Новембар
4.	Површина и запремина лопте и системи једначина	Децембар
5.	Вектори и примена скаларног, векторског и мешовитог производа	Јануар

5.	Аналитика тачке и праве	Фебруар
6.	Аналитика праве и криве другог реда	Март
7.	Криве другог реда	Април
8.	Математичка индукција	Мај
9.	Гранична вредност низа и бесконачан ред	Јуни

Програм рада допунске наставе из БИОЛОГИЈЕ за ученике 1. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици првог разреда који постижу слабији успех, имају недовољно предзнање, спорије напредују у учењу, имају тешкоће у разумевању грађе, немају развијену довољну самосталност у учењу, као и ученици који на редовним часовима нису спремни да се обрате за помоћ и подршку у учењу биологије, већ им више одговара индивидуални рад, рад у мањим групама и спорији темпо учења.

Циљ допунске наставе: помоћ за постизање бољих резултата, компензација недостатака у предзнању, осамостаљивање у раду, упућивање у ефикасне технике учења биологије, развијање интересовања за биологију и мотивације за учење биологије.

Верификатори/докази: - Мали дневник за 1. разред,
- Евиденција о праћењу напредовања ученика

	Активност / тема	Оквирно време реализације
11.	Хемијски састав ћелије	Септембар
12.	Грађа ћелије, органеле	Октобар
13.	Прокариоти и еукариоти	Новембар
14.	Вируси	Децембар
15.	Бактерије	Јануар
16.	Митоза, мејоза, амитоза	Фебруар
17.	Алге	Март
18.	Биљна ткива и вегет. органи	Април
19.	Риније, маховине, папрати, голосеменице	Мај
20.	Скривеносеменице, хербаријум	Јун

Програм рада допунске наставе из БИОЛОГИЈЕ за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици другог разреда који постижу слабији успех, спорије напредују у савладавању програма, имају тешкоће у учењу биологије, немају развијену довољну самосталност у учењу, као и ученици који на редовним часовима нису спремни да се обрате за помоћ и подршку у учењу биологије, већ им више одговара индивидуални рад, рад у мањим групама и спорији темпо учења.

Циљ допунске наставе: побошање успеха ученика индивидуалним радом, прилагођавањем способностима, брзини и начину учења ученика.

Верификатори/докази: - Мали дневник за 2. разред
- Евиденција о праћењу напредовања ученика

	<i>Активност / тема</i>	Оквирно време реализације
1.	Осмоза ћелије, тургор	Септембар
2.	Кретање воде	Октобар
3.	Фотосинтеза	Новембар
4.	Дисање	Децембар
5.	Живот. Ткива, упоредни системи органа	Јануар
6.	Систематика бескичмењака, сунђери, дупљари, црви, мекушци, зглавкари, бодљокошци	Фебруар
7.	Кичмењаци, системи органа	Март
8.	Рибе, водоземци	Април
9.	Гмизавци, птице	Мај
10.	Сисари	Јун

Програм рада допунске наставе из БИОЛОГИЈЕ за ученике 3. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици трећег разреда који постижу слабији успех, спорије напредују у савладавању програма, имају тешкоће у учењу биологије, немају развијену довољну самосталност у учењу, као и ученици који на редовним часовима нису спремни да се обрате за помоћ и подршку у учењу биологије, већ им више одговара индивидуални рад, рад у мањим групама и спорији темпо учења.

Циљ допунске наставе: прилагођавање рада и усвајање градива индивидуалним потребама и способностима ради постизања бољег резултата и успешности учења.

Верификатори/докази: - Мали дневник за 3. разред
- Евиденција о праћењу напредовања ученика

	Активност / тема
1.	Динамичка организација ћелије, хемијски састав ћелије
2.	Хомеостаза, спреге, адаптација, ензими
3.	Рецептори, неурони, ефектори
4.	Синапсе
5.	ЦНС грађа, функција
6.	Функција унутрашњих органа и система, циркулаторни, респираторни, варење, излучивање, полни
7.	Терморегулација
8.	Осморегулација
9.	Ендокрине жлезде и хормони

Програм рада допунске наставе из БИОЛОГИЈЕ за ученике 4. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици четвртог разреда који имају тешкоће у учењу биологије, слабије напредују, не успевају да савладају предвиђени наставни програм.

Циљ допунске наставе: Побољшање усвајања градива, прилагођавање потребама и способностима ученика, развијање вештине решавања генетичких задатака.

Верификатор/ доказ: - Мали дневник за четврти разред
- Евиденција наставника о праћењу напредовања ученика

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	ДНК, РНК, Протеини	Септембар
2.	Репликација, транскрипција, транслација, инжењеринг	Октобар
3.	Сперматогенеза, оогенеза	Новембар
4.	Бластулација, гаструлација. Органогенеза, плацента, екстраемб. творевине	Децембар
5.	Правила наслеђивања, типови наслеђивања	Јануар
6.	Примена решавања задатака	Фебруар
7.	Хромозомска теорија, извори варијабилности	Март
8.	Генетика човека	Април
9.	Задаци	Април, мај
10.	Екологија принципи, појмови, закони	Мај

Програм рада допунске наставе из ФИЗИКЕ за ученике 1. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који имају потребу за подршком и помоћи да би остварили очекивано напредовање и постигнућа.

Време реализације предвиђених активности и тема ће бити усклађено са временом обраде одговарајућих наставних јединица у оквиру редовне, обавезне наставе.

Циљ допунске наставе: надокнадити недостатке у предзнању ученика, појаснити сложеније појмове и дефиниције у физици, унапредити ниво разумевања и способности примене знања из физике.

Верификатор/доказ: мали дневник за 1. разред

	Активност / тема	
1.	увод у физику	септембар
2.	Кретање, основни појмови	октобар, новембар
3.	динамика транслционог кретања	децембар, јануар
4.	динамика ротационог кретања	фебруар, март
5.	гравитација	април, мај
6.	закони одржања	јуни

Програм рада допунске наставе из ФИЗИКЕ за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати сви ученици друге године који имају потребу за додатном подршком и помоћи у разумевању и примени знања, начину учења физике или мотивацији за учење физике.

Време реализације биће временски усклађено са обрађивањем одговарајућих наставних јединица на часовима обавезне наставе.

Циљ допунске наставе: надокнадити недостатке у предзнању ученика, појаснити сложеније појмове и дефиниције у физици, унапредити ниво разумевања и способности примене знања из физике.

Верификатори/докази: мали дневник за 2. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
--	------------------

1.	Молекулско-кинетичка теорија гасова
2.	Термодинамика
3.	Динамика флуида
4.	Молекулске силе и агрегатна стања
5.	Електростатика
6.	Стална електрична струја

Програм рада допунске наставе из ХЕМИЈЕ за ученике 1. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који имају проблема у разумевању појединих наставних јединица, и са лошијим предзнањем из основне школе.

Часови допунске наставе одржаваће се у периоду када се одговарајућа наставна јединица обрађује и у оквиру редовне, обавезне наставе.

Циљ допунске наставе: индивидуални рад са ученицима ради бољег разумевања градива, упућивања у ефикасније технике учења хемије и лакшег превазилажења тешкоћа у учењу хемије. .

Верификатори/докази: мали дневник за 1. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	хемија као наука
2.	врсте супстанци
3.	структура атома
4.	хемијске везе
5.	дисперзни системи
6.	хемијске реакције
7.	киселине, базе, соли
8.	оксидоредукционе реакције

Програм рада допунске наставе из ХЕМИЈЕ за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који имају проблема у разумевању појединих наставних јединица.

Часови допунске наставе одржаваће се у периоду када се одговарајућа наставна јединица обрађује и у оквиру редовне, обавезне наставе.

Циљ допунске наставе: индивидуални рад са ученицима ради бољег разумевања градива, упућивања у ефикасније технике учења хемије и лакшег савлађивања тренутних проблема.

Верификатори/докази: мали дневник за 2. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	Водоник и кисеоник
2.	Алкални метали
3.	Земноалкални метали
4.	Алуминијум, калај и олово
5.	Прлазни метали
6.	Халогени елементи
7.	Халкогени елементи
8.	Елементи 5а групе ПСЕ
9.	Елементи 4а групе ПСЕ

Програм рада допунске наставе из ХЕМИЈЕ за ученике 3. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који имају проблема у разумевању појединих наставних јединица.

Часови допунске наставе одржаваће се у периоду када се одговарајућа наставна јединица обрађује и у оквиру редовне, обавезне наставе.

Циљ допунске наставе: индивидуални рад са ученицима ради бољег разумевања градива, упућивања у ефикасније технике учења хемије.

Верификатори/докази: мали дневник за 3. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	Структура и реакције органских молекула
2.	Алкани и циклоалкани
3.	Алкени и алкадиени
4.	Алкини
5.	Ароматични угљоводоници
6.	Халогени деривати угљоводоника
7.	Алкохоли и феноли
8.	Алдехиди и кетони
9.	Карбоксилне киселине
10.	Деривати карбоксилних киселина
11.	Органска азотна једињења

Програм рада допунске наставе из ХЕМИЈЕ за ученике 4. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици који имају проблема у разумевању појединих наставних јединица.

Часови допунске наставе одржаваће се у периоду када се одговарајућа наставна јединица обрађује и у оквиру редовне, обавезне наставе.

Циљ допунске наставе: индивидуални рад са ученицима ради бољег разумевања градива, упућивања у ефикасније технике учења хемије.

Верификатори/докази: мали дневник за 4. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	Угљени хидрати
2.	Липиди
3.	Нуклеинске киселине
4.	Протеини
5.	Витамини и хормони
6.	Основи метаболизма
7.	Акалоиди и антибиотици
8.	Полимери

Програм рада допунске наставе из
ПСИХОЛОГИЈЕ за ученике 2. разреда

Допунску наставу ће похађати ученици другог разреда који имају тешкоће у разумевању, учењу и напредовању у предмету психологија.

Циљ допунске наставе је постизање што бољих резултата учења и развој способности за примену психолошких знања.

Верификатор/ доказ: Дневник осталих облика обр-васп. рада за 2. разред. .

	Наставне целине	Период реализације
1.	Предмет, дисциплине и методе у психологији	септембар
2	Органске основе, биолошки и социјални чиниоци развоја психичког живота	октобар, новембар
3	Опажање, пажња, учење, памћење	новембар - јануар
4	Мишљење, интелектуалне способности, индив. разлике, мерење и развој менталних способности	фебруар
5	Емоције, повезаност са културом и когницијом	март
6	Стрес, психичка криза, траума, психосоматске болести	март
7	Мотивација, природа и врсте мотива, организација мотива и личност	март, април

8	Фрустрације и конфликти, одбрамбени механизми, социјално-психолошка интеракција	април, мај
9	Ментално здравље, поремећаји менталног здравља, превенција и лечење менталних поремећаја	мај
10	Личност	јуни

ПРОГРАМ ДОДАТНЕ НАСТАВЕ и СЕКЦИЈА

Припрема за учешће ученика на такмичењу из СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Додатну наставу ће похађати ученици свих разреда, заинтересовани за књижевност.

Време и место одржавања часова додатне наставе: према договору са ученицима, учесталије пред такмичење, у учионици или библиотеци.

Циљ додатне наставе: ученицима који показују интересовање за језик и књижевност пружити додатна знања и припремити их за учешће на такмичењу Књижевна олимпијада.

Верификтари/докази: мали дневници, евиденција о праћењу напредовања ученика, извештај о учешћу наших ученика на такмичењима.

	Активност / тема
1.	Писац, књижевно дело, читалац
2.	Анализа лирских песама – народних и уметничких
3.	Анализа приповетке – ДЈЕВОЈКА БРЖА ОД КОЊА – фантастични мотиви
4.	Иво Андрић – О ПРИЧИ И ПРИЧАЊУ
5.	Анализа Андрићеве приповетке – АСКА И ВУК
6.	Анализа одабраних писмених састава
7.	Књижевност и проучавање књижевности
8.	Тумачење лика у књижевном делу
9.	Анализа песме – БАНОВИЋ СТРАХИЊА
10.	Анализа лика Банове љубе
11.	Анализа приповетке – ПРВИ ПУТ С ОЦЕМ НА ЈУТРЕЊЕ
12.	Психолошки портрети јунака из приповетке – ПРВИ ПУТ С ОЦЕМ НА ЈУТРЕЊЕ
13.	Композиција лирског, епског и драмског дела
14.	Психолошки мотиви у Чеховљевој приповетци - ТУГА
15.	Данило Киш – РАНИ ЈАДИ
16.	Анализа драме - АНТИГОНА

17.	Портрет Антигоне
18.	Анализа песме - ХАСАНАГИНИЦА
19.	Еп о Гилгамешу - анализа осме плоче
20.	Античка књижевност- ИЛИЈАДА И ОДИСЕЈА
21.	Анализа одабраних одломака из Библије
22.	Рад Ћирила и Методија
23.	Најстарији споменици јужнословенске културе
24.	Српска средњовековна житија
25.	Проширивање знања о просветитељској улози Светог Саве
26.	Подела српске народне поезије на циклусе
27.	Косовски циклус
28.	Љубомир Симовић – ХЛЕБ И СО
29.	Анализа народне прозе
30.	Хуманизам и ренесанса - одлике
31.	Данте – БОЖАНСТВЕНА КОМЕДИЈА
32.	Петрарка - КАНЦОНИЈЕР
33.	Бокачо - ДЕКАМЕРОН
34.	Шекспир – РОМЕО И ЈУЛИЈА
35.	Душан Радовић – ПЛАВИ ЖАКЕТ
36.	Сервантес – ДОН КИХОТ
37.	Молијер - ТВРДИЦА

Припрема за учешће ученика на такмичењу из
СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Књижевна олимпијада, 2. разред

Секцију ће похађати ученици 2. разреда који имају афинитета према књижевном стваралаштву; који су учествовали или желе да учествују на такмичењима из српског језика и књижевности.

Циљ додатне наставе: оспособљавање ученика за уочавање карактеристика и језичкостилску анализу књижевних дела романтизма и реализма; развијање критичког мишљења; примена знања; подстицање на самосталније изучавање и анализу књижевних дела

Верификатор/доказ: мали дневник, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема	Оквирно време
1.	Писци и књижевна дела барока, просветитељства и класицизма у српској књижевности	Септембар
2.	Писци и књижевна дела европског романтизма	Октобар
3.	Дела Вука Стефановића Караџића	Новембар

	(сакупљање народних умотворина, књижевна критика; Српски ријечник)	
4.	Писци и књижевна дела српског романтизма	Децембар
5.	Писци и дела јужнословенских књижевности епохе романтизма	Јануар
6.	Књижевнотеоријски појмови и термини карактеристични за епоху романтизма	Фебруар
7.	Писци и књижевна дела европског реализма	Март
8.	Писци и књижевна дела реализма у српској књижевности	Април
9.	Књижевнотеоријски појмови и термини (реализам, реалистично, жанрови; реалистички јунак; хумористично, сатирично)	Мај
10.	Писци и дела јужнословенских књижевности епохе реализма	Мај
11.	Савремени роман и савремена приповетка	Мај

Припрема за учешће ученика на такмичењу
из СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ,
Књижевна олимпијада, 3. разред

Додатну наставу ће похађати ученици са афинитетом према књижевности и учешћу на такмичењу.

Циљ додатне наставе: развијати креативно и самостално мишљење ученика кроз анализу књижевног дела, подстицати ученике на темељније изучавање и анализу књижевних дела.

Верификатори/докази: мали дневник за додатну наставу, извештај о учешћу ученика на такмичењу.

	Активност / тема
1.	Модерна у европској књижевности, поезика модерне (симболизам)
2.	Француски симболисти (најзначајнији представници)
3.	Српска модерна: књижевна критика и представници (песници модерне)
4.	Међуратна и ратна књижевност (најзначајнији представници и манифести)
5.	Српска ратна и антиратна лирика (Бојић, Васиљев, Андрић, Црњански) М.Црњански: <i>Суматра</i> и <i>Објашњење Суматре</i>
6.	Модерна импресионистичка драма: Чехов <i>Ујка Вања</i>
7.	Б.Станковић <i>Коштана</i> и <i>Нечиста крв</i>

8.	Ф.Кафка <i>Процес</i>
9.	И.Андрић <i>Ех Ронто</i> и <i>На Дрини ћуприја</i>
10.	М.Црњански <i>Сеобе</i>
11.	Р.Петровић <i>Људи говоре</i>
12.	И.Секулић <i>Госпа Нола</i>

Припрема за учешће ученика на такмичењу из
СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ,
Књижевна олимпијада, 4. разред

Додатну наставу ће похађати ученици са афинитетом према књижевности и учешћу на такмичењу.

Циљ додатне наставе: развијати креативно и самостално мишљење ученика кроз анализу књижевног дела, подстицати ученике на темељније изучавање и анализу књижевних дела

Верификатори/докази: мали дневник за 4. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика, извештај о учешћу наших ученика на такмичењима које организује МПС.

	Активност / тема
1.	Смисао и задаци проучавања књижевног дела
2.	Уметник и уметничко дело
3.	Стваралачки, теоријски продуктивни однос према књижевности
4.	Слојевита структура књижевног дела
5.	Методологија проучавања књижевности
6.	Савремена српска поезија
7.	Савремена српска проза и најзначајнији представници
8.	Савремена светска књижевност и њени токови
9.	В. Шекспир <i>Хамлет</i>
10.	В.Гете <i>Фауст</i>
11.	С.Бекет <i>Чекајући Годоа</i>
12.	М.Павић <i>Хазарски речник</i>
13.	Ф.Достојевски <i>Злочин и казна</i>
14.	А.Ками <i>Странац</i>
15.	И.Андрић <i>Проклета авлија</i>
16.	М.Селимовић <i>Дервиш и смрт</i>
17.	Д.Ђосић <i>Време смрти</i> (у одломку)

18.	Провера у облику теста и асоцијација пред такмичење
-----	---

Програм рада додатне наставе из ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Додатну наставу ће похађати заинтересовани ученици свих разреда.

Циљ додатне наставе наставе: да омогући заинтересованим ученицима дубљу анализу одређених граматичких јединица као и даље развијање и неговање љубави према енглеском језику.

Верификатор/доказ: мали дневници, припрема наставника, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема
1.	Nouns - предавање - вежбања
2.	Articles - предавање - вежбања
3.	Adjectives - предавање - вежбања
4.	Adverbs - предавање - вежбања
5.	Conditionals - предавање - вежбања
6.	Past tenses - предавање - вежбања
7.	Present tenses - предавање - вежбања
8.	Future tenses - предавање - вежбања
9.	Participies - предавање - вежбања
10.	Inversion / reporting verbs - предавање - вежбања

Програм рада додатне наставе, припреме ученика за учешће на такмичењу из НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА

Додатну наставу ће похађати ученици: 4. разреда који желе да студирају немачки језик или да полажу испит на Гете институту ради добијања сертификата о знању језика или им је знање језика потребно за наставак школовања и будуће занимање или желе да учествују на такмичењу.

Циљ додатне наставе: стицање нових знања и продубљивање постојећих знања и овладавање језичким вештинама.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације	Верификатор/ доказ
1.	Упознавање ученика са планом рада, усвајање истог; Обрада граматике (глаголи)	септембар; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
2.	Пасив - Vorgangspassiv und Zustandspassiv, објашњење и увежбавање	октобар; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
3.	Именице и придеви - објашњење и увежбавање	новембар; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
4.	Детерминативи и заменице и прилози	децембар; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
5.	Предлози, Рекција глагола, придева и именица	јануар; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
6.	Независне и зависне реченице- обрада и увежбавање;	фебруар; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
7.	Синоними, антоними, фразе;	март; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
8.	Превођење текстова, Партицип 1 и 2, Припрема за матуру	април; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме
9.	Припрема за пријемни испит, Увежбавање тестова; Анализа оствареног плана	мај; Кабинет за немачки ј.	Мали дневник, свеска евиденције, припреме

Припрема за учешће ученика на такмичењу из ИСТОРИЈЕ за 1. разред

Додатну наставу ће похађати ученици који желе да прошире знање из историје.

Циљ додатне наставе наставе: мотивисање ученика да кроз припрему за такмичење савладају планиран програм и развију такмичарски дух.

Верификатори/ докази: мали дневник, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика, припреме наставника за час.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације
1.	Праисторија, периодизација историје	септембар
2.	Стари Исток	окотбар
3.	Египат и Месопотамија	новембар
4.	Грчка	децембар
5.	Грчка култура	децембар
6.	Рим	јануар
7.	Римска освајања и римска култура	фебруар
8.	Стари Исток, Грчка, Рим	фебруар
9.	Стари Исок, Грчка, Рим	март
10.	Стари Исток, Грчка, Рим	март

Припрема за учешће ученика на такмичењу из ИСТОРИЈЕ за 2. разред

Додатну наставу ће похађати ученици заинтересовани за такмичење из историје.

Циљ додатне наставе наставе: што боља припрема ученика за такмичење ради постизања добрих резултата.

Верификатори/докази: мали дневник за 2. разред, свеска евиденције наставника о напредовању ученика, припреме наставника.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Европа у раном средњем веку	септембар

2.	Култура раног средњег века	октобар
3.	Србија у ранофеудално доба	новембар
4.	Крсташки ратови	децембар
5.	Француска, Енглеска, Немачка	јануар
6.	Позни средњи век	фебруар
7.	Србија 12 – 15 век	фебруар
8.	Продор Турака на Балкан	март
9.	Маричка битка, Косовски бој	март
10.	Српска деспотовина	март

Програм рада додатне наставе из ГЕОГРАФИЈЕ

Додатну наставу похађаће ученици свих разреда који су посебно заинтересовани за географију, желе да прошире своја знања и способности примене знања или да се припреме за полагање пријемног испита из географије на факултетима које желе да упишу после средње школе.

Додатна настава ће се одржавати у учиони или погодном кабинету.

Циљеви додатне наставе: унапређење и проширивање знања из географије.

	Тема/активност	Оквирно време реализације
1.	Земља као планета	септембар
2.	Изборне теме I разреда (једне од серија)	октобар
3.	Рад на тесту за пријемни испит на Географском факултету	новембар
4.	Становништво света – све карактеристике (миграције)	децембар
5.	Европска унија	фебруар
6.	Регионалне целине Србије	март
7.	Срби ван територије Србије	април
8.	Провера знања – по жељи ученика	мај

Верификатори/докази: мали дневници, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

Припрема за учешће ученика на такмичењу из МАТЕМАТИКЕ за 2. разред

Додатну наставу ће похађати ученици који показују висок ниво постигнућа, имају више предзнања и високу мотивацију за савладавање градива које се изучава на редовним часовима и високу мотивацију за проширивање знања.

Циљ додатне наставе: да се ученици оспособе да стечена знања примене на сложенијим примерима и прошире га у областима које се не изучавају на редовним часовима, да се ученици оспособе да стечена знања примене учешћем на такмичењима.

Верификатор/доказ: мали дневник рада за други разред, свееска евиденције.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Степеновање и кореновање	Септембар
2.	Комплексни бројеви Квадратна једначина-врсте решења	Октобар
3.	Вијетове формуле Квадратна функција	Новембар
4.	Екстремне вредности Диофантске једначине Линеарне неједначине и примена	Децембар
5.	Одабрани задаци за други из тангенте Дирихлеов принцип Комбинаторна геометрија	Јануар

6.	Ирационалне једначине и неједначине Системи квадратних једначина	Фебруар
7.	Експоненцијалне једначине и неједначине Особине логаритма	Март
8.	Логаритамске једначине и неједначине Тригонометрија-адicione формуле	Април
9.	Трансформације тригонометријских функција	Мај
10.	Тригонометријске једначине и неједначине Синусна и косинусна теорема	Јуни

Припрема за учешће ученика на такмичењу из МАТЕМАТИКЕ за 3. разред

Додатну наставу ће похађати ученици који су посебно заинтересовани за математику, успешни и поседују такмичарски дух и развијен мотив за постигнућем.

Циљ додатне наставе: припремити ученике трећег разреда за такмичење.

	Активност / тема	Оквирно време реализације	Верификатор/ доказ
1.	Експоненцијалне и Логаритамске функције (поставити за вежбу 20 з.)	Септембар	Дневник додатне наставе
2.	Тригонометријске функције, једначине, неједначине, примена на фигуре у равни (поставити за вежбу 20 з.)	Октобар	Дневник додатне наставе
3.	Призма, пирамида (зарубљена) и пресеци. Обртна тела (поставити за вежбу 15 з.)	Новембар	Дневник додатне наставе
4.	Лопта и делови лопте. Системи једначина са дискусијом (поставити за вежбу 15 з.)	Децембар	Дневник додатне наставе
5.	Провера постављених задатака и израда задатака из Тангенте по препоруци за такмичење. Спровођење општинског такмичења	Јануар	Дневник додатне наставе Извештај са одржаног општ. такмичења
6.	Вектори и израда задатака из Тангенте Спровођење окружног такмичења	Фебруар	Дневник додатне наставе. Извештај са одржаног општ. такмич.
7.	Примена раније обрађених тема и израда тежих примера Одлазак на републичко такмичење	Март	Дневник додатне наставе. Извештај са одржаног општ. такмич.
8.	Анализа рада на додатној натави	Април	Дневник додатне

	Сумирање резултата		наставе
--	--------------------	--	---------

Припрема за учешће ученика на такмичењу из БИОЛОГИЈЕ за 3. разред

Додатну наставу ће похађати ученици који изражавају повећано интересовање за изучавање биологије, постижу одличне резултате, имају развијен мотив за постигнућем и такмичарски дух, брзо и успешно уче, самостални су у раду.

Циљ додатне наставе: припрема ученика за постизање што бољих постигнућа на такмичењу из биологије које организује МП, развијање интересовања за биологију, проширивање и продубљивање знања из биологије, припрема за полагање пријемних испита на факултетима на којима се проверава знање из биологије.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Динамика ћелије	Септембар
2.	Рецепторно-ефекторни систем	Октобар
3.	Централни нервни систем	Новембар
4.	Физиологија унутрашњих органа и система	Децембар
5.	Терморегулација	Јануар
6.	Ендокрини систем и хормони	Фебруар
7.	Биљна физиологија	Март

Припрема за учешће ученика на такмичењу из БИОЛОГИЈЕ за 4. разред

Додатну наставу ће похађати ученици четвртог разреда који брзо и лако напредују у учењу биологије, успешно примењују знања из биологије, посебно заинтересовани за генетику и екологију, са развијеним такмичарским духом и високим мотивом постигнућа.

Циљ додатне наставе: припрема ученика за успешно учешће на такмичењу из биологије које организује МП.

Верификатор/доказ: мали дневник за 4. разред, евиденција о учешћу наших ученика на такмичењима и евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације
1.	Молекуларна биологија	Септембар
2.	Биологија развића	Октобар

3.	Генетика	Новембар
4.	Екологија	Децембар
5.	Еволуција	Јануар

Припрема за учешће ученика 1. разреда на такмичењу из ХЕМИЈЕ

Додатну наставу ће похађати ученици: ученици првог разреда који показују жељу за проширивање знања из хемије у односу на планом предвиђено

Циљ додатне наставе наставе: обogaћивање знања из хемије за ученике који покажу веће интересовање.

Верификатори/докази: мали дневник за 1. разред, свеска за евиденцију наставника о праћењу напредовања ученика, извештај о учешћу наших ученика на такмичењима.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Структура атома- квантни бројеви	децембар
2.	Хемијске везе за сложеније молекуле, структурна формула	децембар
3.	Раствори- примена	јануар
4.	Хемијске реакције- врсте, брзина хемијских реакција и њена примена	јануар
5.	Киселине, базе и соли- начин добијања и њихова примена	фебруар
6.	Оксидо редукција	фебруар
7.	Електролиза- њена примена	фебруар

Припрема за учешће ученика на такмичењу из ХЕМИЈЕ за 2. разред

Додатну наставу ће похађати ученици другог разреда који показују жељу за проширивање знања из хемије у односу на планом предвиђено.

Циљ додатне наставе наставе: обogaћивање знања из хемије за ученике који покажу веће интересовање.

Верификатори/докази: мали денвник за 2. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика, извештај о учешћу наших ученика на такмичењу из хемије.

	Активност / тема	Време реализације
1.	Водоник и кисеоник	децембар
2.	Алкални и земноалкални метали	децембар
3.	Прелазни метали	децембар
4.	Халогени елементи	јануар
5.	Халкогени метали	Фебруар
6.	Азот и његова једињења	Фебруар
7.	Угљеник и његова једињења	Фебруар

Припрема за учешће ученика на такмичењу из ХЕМИЈЕ за 3. разред

Додатну наставу ће похађати ученици трећег разреда који показују жељу за проширивање знања из хемије у односу на планом предвиђено.

Циљ додатне наставе наставе: обogaћивање знања из хемије за ученике који покажу веће интересовање.

Верификатори/докази: мали денвник за 3. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика, извештај о учешћу наших ученика на такмичењу из хемије.

	Активност / тема	Време и место реализације
1.	Састављање формула органских молекула	новембар
2.	Изомерија код угљоводоника	децамбар
3.	Ароматичнос угљоводоника	децембар
4.	Фреони	децембар

5.	Алкохоли и феноли- примена и штетност	јануар
6.	Алдехиди и кетони- кондензација и фенолформ алдеходне смоле	јануар
7.	Карбоксилне киселине- примена у хемијској индустрији	фебруар
8.	Деривати карбоксилних киселина- примена у фармацији	фебруар
9.	Азотна једињења- грађење водоничних веза	фебруар

Припрема за учешће ученика на такмичењу из ХЕМИЈЕ за ученике 4. разреда

Додатну наставу ће похађати ученици четвртог. разреда који показују жељу за проширивање знања из хемије у односу на планом предвиђено

Циљ додатне наставе наставе: обogaћивање знања из хемије за ученике који покажу веће интересовање

Верификатори/докази: мали денвник за 4. разред, свеска евиденције наставника о праћењу напредовања ученика, извештај о учешћу наших ученика на такмичењу из хемије.

	Активност / тема	Време реализације
1.	Угљени хидрати- стереизомерија	новембар
2.	Липиди- производња сапуна	децембар
3.	Нуклеинске киселине- генетички инжењеринг	децембар
4.	Протеини важност	јануар
5.	Витамини и хормони- значај и штетност	јануар
6.	Кребсов циклус	фебруар
7.	Значај и штетност алкалоида и антибиотика	фебруар
8.	Полимери - штетност	фебруар

Припрема за учешће ученика на такмичењу из ФИЗИКЕ за 1. разред

Додатну наставу ће похађати ученици првог разреда са израженим интересовањем за физику и решавање задатака из физике, који имају задовољавајуће знање математике и таленат да уоче проблем и пронађу начин решавања истог.

Циљеви додатне наставе наставе:

- Оспособљавање ученика за самостално решавање нетипичних задатака из физике;
- Развијање индивидуалних склоности у избору начина решавања различитих задатака;
- Јачање такмичарског духа и вере у своје знање и способности.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације	Верификатор/ доказ
1.	Механичко кретање.	Октобар и новембар кабинет	Мали дневник
2.	Њутнови закони механике.	Децембар и јануар кабинет	Мали дневник
3.	Механичко кретање и Њутнови закони механике.	Фебруар кабинет	Мали дневник
4.	Општинско такмичење	Фебруар учионица	Записник комисије за прегледање задатака са такмичења
5.	Извештавање ученика о резултатима такмичења и планирање припрема за виши ранг такмичења	Фебруар кабинет	Мали дневник
6.	Сила трења	Фебруар и март кабинет	Мали дневник
7.	Окружно такмичење	Март	Извештај окружне комисије за прегледање радова
8.	Извештавање ученика о резултатима такмичења и планирање припрема за виши ранг такмичења	Март кабинет	Мали дневник
9.	Гравитација и закони одржања	Април, мај кабинет	Мали дневник

Програм рада додатне наставе
РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКА (2. разред)

Додатну наставу ће похађати даровити и заинтересовани ученици другог разреда који желе да прошире своја знања о примени рачунара у различитим областима и унапреде стратегије и технике самосталног учења.

Место одржавања наставе: Кабинет за информатику

Циљ додатне наставе: Мотивисање ученика за проширивање знања и вештина; развијање прецизности, рационалности и креативности у раду на рачунару; развијање способности анализирања, упоређивања и повезивања знања при решавању сложенијих задатака на рачунару.

	Активност / тема	Време и место реализације	Верификатор/ доказ
1.	Табеларни прорачуни	септембар/октобар	Евиденција у дневнику осталих облика рада
2.	Рачунарска графика (обрада слика и цртежа)	новембар/децембар	
3.	Мултимедија	јануар/фебруар	
4.	Напредно коришћење интернета	март	
5.	Увод у програмирање	април/мај	

ПРОГРАМ ПРИПРЕМНЕ НАСТАВЕ ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИ ЋЕ ПОЛАГАТИ РАЗРЕДНИ, ПОПРАВНИ ИЛИ ПРИЈЕМНИ ИСПИТ ИЗ ДАТОГ ПРЕДМЕТА

Припреме за пријемни испит
МАТЕМАТИКА – 4. разред

Овај вид подршке кроз припрему за полагање испита користе ученици који су упућени на полагање разредног или поправног испита, као и ученици четвртог разреда који се припремају за упис на факултете на којима се математика полаже на пријемном испиту.

Циљ додатне наставе: пружање подршке и помоћи ученицима за успешно полагање испита.

Верификатор/доказ: дневник за евиденцију осталих облика рада, за 4. разред.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације
1.	Бројеви Изрази Квадратне једначине и неједначине Ирационалне једначине и неједначине	Септембар-учионица
2.	Експоненцијалне једначине и неједначине Логаритамске једначине и неједначине	Октобар-учионица
3.	Тригонометрија-изрази, једначине и неједначине Планиметрија Примена тригонометрије у планиметрији	Новембар-учионица
4.	Стереометрија Функције-област дефинисаности, композиција, екстремне вредности	Децембар-учионица
5.	Аналитичка геометрија	Јануар-учионица
6.	Прогресије-аритметички и геометријски низ Полиноми	Фебруар-учионица
7.	Комбинаторика Биномна формула	Март-учионица
8.	Решавање задатака са пријемних испита-питања ученика	Април-учионица
9.	Решавање задатака са пријемних испита-питања ученика	Мај-учионица

Припреме ученика 4. разреда за пријемни испит из БИОЛОГИЈЕ

Додатну наставу ће похађати ученици четвртог разреда који планирају да упишу неки од факултета на којима се полаже пријемни испит из биологије.

Циљ додатне наставе наставе је припрема за полагање пријемног испита на медицини, стоматологији, ветерини, биологији, високој медицинској школи.

Верификатор/доказ: мали дневник за 4. разред, евиденција наставника о праћењу напредовања ученика.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације
1.	Молекуларна, развиће, генетика, екологија, еволуција	Новембар
2.	Морфологија животиња и систематика	Децембар

3.	Физиологија животиња	Јануар
4.	Физиологија биљака	Фебруар
5.	цитологија	Март
6.	Морфологија и систематика биљака	Април

Припреме ученика за пријемни испит РАЧУНАРСТВО И ИНФОРМАТИКА (4. разред)

Припремна настава ће се организовати по потреби, а намењена је заинтересованим матурантима који полажу информатику као пријемни испит на економији и другим факултетима

Место одржавања наставе: Кабинет за информатику и рачунарство.

Циљ додатне наставе: Додатно утврђивање градива и решавање задатака из програмирања у циљу што боље припреме ученика за пријемни испит.

	Активност / тема	Време и место реализације	Верификатор/ доказ
1.	Креирање апликација у интегрисаном развојном окружењу и основни елементи програмског језика	По договору са заинтересованим ученицима	Евиденција у дневнику ваннаставних активности
2.	Линијске и разгранате програмске структуре		
3.	Бројачки циклуси		
4.	Условни циклуси са предусловом		
5.	Условни циклуси са постусловом		
6.	Концентрични циклуси		
7.	Сложене програмске структуре и сложени типови података		
8.	...(по потреби ученика)		

ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА / СЕКЦИЈА

Програм рада секције из *РАЧУНАРСТВА И ИНФОРМАТИКЕ*

Секцију ће похађати заинтересовани ученици свих разреда, који вешто владају ИКТ –ом и желе да прошире своја знања и овладају напредним техникама коришћења рачунара у различитим областима. Рада секције се организује по групама (за хардвер, за графику, за звук и ведое запис, за *Web* дизајн, за програмирање и сл.). План рада прилагођава се жељама ученика и потребама других секција.

Циљ рада секције:

- да ученици кроз креативан рад и решавање конкретних, реалних проблема допуне и надограде стечена знања из области информационих технологија,
- да ученици стекну потребне основе за будући рад и очекиване промене у дигиталном домену
- да ученици кроз тимски рад и сарадњу са другим секцијама развијају кооперативност, систематичност, прецизност, рационалност и истрајност при реализацији постављених задатака

	Активност / тема	Оквирно време реализације	Верификатор/ доказ
1.	Хардвер и софтвер – одржавање и инсталирање	септембар	Евиденција у дневнику ваннаставних активности
2.	Напредне могућности WORD-а	октобар	
3.	Обрада слика, звука и видео записа	новембар	
4.	База ђачких презентација и филмова	децембар	
5.	Напредно коришћење интернета и безбедност на интернету	фебруар	
6.	Напредне могућности EXCEL а	март	
7.	Креирање апликација у разним програмским окружењима	април/мај	
8.	Разне актуелности из домена ИКТ-а	јун	

ПРОГРАМ РАДА *ДРАМСКЕ СЕКЦИЈЕ*

СЕПТЕМБАР	1. Припрема концепта плана и програма рада за текућу школску годину 2. Организација секције (приступ талентованих чланова)
ОКТОБАР	1. Разговор о омиљеној литератури, књижевним жанровима и драмским представама 2. Подстицај ученика на самостални избор дела која су подесна за позоришну адаптацију
НОВЕМБАР	1. Основни појмови из позоришне уметности (драма, глумац, сцена, декор, расвета) 2. Избор текста
ДЕЦЕМБАР	1. Подела улога (текст поводом Дана св.Саве) 2. Читачка проба (рад за столом)
ЈАНУАР	1. Четири састанка: распоредна проба у корелацији са литерарном и рецитаторском секцијом
ФЕБРУАР	1. Распоредна проба (избор нових текстова и подела улога за представу) 2. Распоредна проба
МАРТ	1. Читање и вежбање улога (покрети и гестикулација) 2. Израда костима (шминка и декор)-у договору са ученицима и у складу са могућностима
АПРИЛ	Четири састанка: 1/2. Читање и вежбање улога 3. Генерална проба 4. Премијера (академија, вече страних језика)
МАЈ	Огласна табла и прилози за сајт
ЈУН	1. Стваралачки писмени рад: писање сценских дела 2. Извештај о раду секције

ПРОГРАМ РАДА *ЛИКОВНЕ СЕКЦИЈЕ*

СЕПТЕМБАР	Почетак рада сликарске радионице, одређивање дужности и прихватање плана
ОКТОБАР	Увод у цртање: оловка, туш, перо, четка
НОВЕМБАР	Оловка и акварел Туш-гваш Четка, перо, оловка, комбинација
ДЕЦЕМБАР	Сликање: тема по избору Акварел: тема по избору

	Темпере: тема по избору
ЈАНУАР	Пастел: тема по избору
ФЕБРУАР	Сликање: пејзаж-мртва природа Пастел: пејзаж-мртва природа Уље: пејзаж-мртва природа
МАРТ	Графика: тема по избору Линорез: тема по избору Дрворез: тема по избору
АПРИЛ	Примењена уметност: тема по избору Накит, костим, керамика
МАЈ	Припрема за изложбу, дорада, рамљење
ЈУН	Изложба у кабинету за уметност

ПРОГРАМА РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ *ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА*

Секцију ће похађати заинтересовани ученици свих разреда који су заинтересовани за учешће у програму Вече страних језика.

Циљ рада секције: продубљивање интересовања и љубави према језику; бављење детаљима за које нема времена на редовним часовима; размена знања везана за савремени свакодневни језик и жаргон.

Верификатори/ докази: - припреме наставника
- мали дневници

	Активност / тема
1.	Договор око плана рада
2.	Test your vocabulary
3.	Test your grammar
4.	Funny stories
5.	Grammar through jokes
6.	Internet
7.	Quizzes
8.	Imagine that ...

9.	Creative writing
10.	Crosswords
11.	Project making
12.	Project presentation

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ *ФРАНЦУСКОГ ЈЕЗИКА*

Секцију ће похађати ученици свих ратреда, заинтересовани за унапређење знања француског језика, за француску културу, као и ученици спремни за сценско извођење тачака на француском језику на школским приредбама и прославама, нпр. Вече страног језика или Дани франкофоније.

Циљ рада секције: унапређење знања француског језика, проширивање знања о француској култури, промоција француског језика кроз Вече страних језика.

Верификатори/докази: мали дневници, свеска праћења напредовања ученика, школски сајт и школске новине.

	Активност	Оквирно време реализације
1.	Утврђивање начина рада и термина састанака	септембар
2.	Конституисање секције (чланова)	октобар
3.	Прикупљање материјала за приредбе	новембар
4.	Утврђивање програма за Вече страних језика и термина за пробе	децембар
5.	Организовање проба за приредбе	фебруар
6.	Учешће у Вечери страних језика	март
7.	Учешће у Данима франкофоније	март
8.	Активности у вези са промоцијом	мај
9.	Сумирање резултата, евалуација	јун

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ *НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА*

Секцију ће похађати ученици који желе да прошире интересовање за немачки језик и упознају ближе и више земље немачког говорног подручја.

Време и место одржавања сталних састанака утврђује наставник – руководилац секције.

Циљ рада секције: развијање љубави према немачком језику и развијање вештина комуникације, упознавање са географијом, културом, знаменитостима, навикама, обичајима и др. земаља немачког говорног подручја, промоција немачког језика и културе, као и учешће на Вечери страних језика.

	Активност / тема	Оквирно време и место реализације	Верификатор/ доказ
1.	Упознавање ученика са планом рада, усвајање истог; конверзација, посета Сајму књига у Београду	октобар; Кабинет за немачки ј.	мали дневник, свеска евиденције и припреме
2.	Припрема за Вече страних језика: одабир тачака и увежбавање: слушање ЦД, плес, глума	новембар; Кабинет за немачки ј.	мали дневник, свеска евиденције и припреме
3.	Вече страних језика- увежбавање тачака и одржавање; Читање и разговор о Божићу у земљама немачког говорног подручја и упознавање са обичајима; сређивање кабинета	децембар; Кабинет за немачки ј.	мали дневник, свеска евиденције и припреме
4.	Разговор о проведеном зимском распусту, припрема за приредбу за Вече страних језика – одабир тачака	фебруар; Кабинет за немачки ј.	мали дневник, свеска евиденције и припреме
5.	Припрема за приредбу за Вече страних језика: увежбавање одабраних тачака	фебруар; Кабинет за немачки ј.	мали дневник, свеска евиденције и припреме
6.	Припрема, увежбавање тачака и одржавање Вечери страног језика	март; Кабинет за немачки ј., Коса сала	мали дневник, свеска евиденције и припреме
7.	Читање и превођење текстова, припрема за матуру	мај; Кабинет за немачки ј.	мали дневник, свеска евиденције и припреме
8.	Анализа оствареног плана	јун; Кабинет за немачки ј.	мали дневник, свеска евиденције и припреме

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ *ИСТОРИЈЕ*

Секцију ће похађати ученици свих разреда, посебно заинтересовани за историју, који желе да прошире знања из историје.

Циљ рада секције: развијање интересовања код ученика за историјске теме које се не обрађују у настави, развијање хуманих друштвених вредности.

	Активност / тема	Оквирно време и	Верификатор/ доказ
1.	Истраживања египатских пирамида	октобар	Свеска евиденције, мали дневник, припреме
2.	Грчки филозофи: Платон и Аристотел	новембар м	Свеска евиденције, мали дневник, припреме
3.	Милански едикт	децембар к	Свеска евиденције, мали дневник, школски лист, школски сајт
4.	Церемонијал на двору краља Милутина	март	Свеска евиденције, мали дневник, припреме
5.	Холокауст	април	Свеска евиденције, мали дневник, припреме, школски лист, школски сајт

ПРОГРАМ РАДА *ЕКОЛОШКЕ СЕКЦИЈЕ*

Секцију ће похађати ученици 1, 2, 3. и 4. разреда

Циљ рада секције је развијање еколошке свести у очувању животне средине и промоција еколошке културе.

	Активност / тема	Оквирно време и место	Верификатор/ доказ
1.	Израда плана и организација рада, предлагање тема према афинитетима и интересовањима ученика	Септембар/ двориште	Евиденција о раду секције, записник
2.	Окупљање заинтересованих ученика, подела рада	Октобар/ Кабинет за биологију	Евиденција о раду секције, записник
3.	Повезивање и укључивање у добротворне акције локалне самоуправе	Новембар/ Рад на терену	Извештај

	и еколошке канцеларије		Школски сајт
4.	Израда пројеката на одређене теме	Децембар	Предлози пројеката
5.	Сарадња са канцеларијом за младе и са еколошким секцијама других школа	Децембар	Евиденција о раду секције
6.	Обележавање Светског дана против Хив-а	Децембар	Извештај Фотографије
7.	Обележавање Дана заштите вода одржавањем тематског дана о води са једним одељењем	Јануар/ учионице и кабинети	Књига евиденције Извештај
8.	Обележавање Дана планете постављањем панона у учионицама, кабинетима, ходницима	Фебруар/ Школски простор	Панои Фотографије
9.	Промоција националних паркова Србије	Март/	Извештај Презентација
10.	Алтернативни извори енергије	Април	Извештај Презентација
11.	Уређење дворишта, летње учионице	Април/ Шк. двориште	Евиденција о раду секције
12.	Уређење зелених површина у локалној средини, акција очистимо Србију	Мај/ Рад на терену	Извештај Прилози из лок. медија
13.	Промоција спорта у природи	Јун/ парк	Евиденција о раду секције
14.	Евалуација рада, и резултата, предлози за следећу годину	Јун/ двориште	Евалуативни листови Год. извештај о раду

ПРОГРАМ РАДА СЕКЦИЈЕ ИЗ *ФИЗИКЕ*

Секцију ће похађати ученици првог, другог, трећег и четвртог разреда, високо заинтересовани за природне науке, волонтерски рад, научни експеримент.

Циљ рада секције је укључивање ученика у ваннаставне активности, подстицање интересовања ка физици и експерименту, оспособљавање за самостални научни рад, развијање научне радозналости.

Верификатор/доказ: мали дневници, евиденција наставника.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Функционално уређење простора у кабинету, подређено извођењу експеримената	септембар
2.	Припремање демонстрација по конкурс	октобар

		новембар децембар
3.	Припрема експеримената и мерења	фебруар март април
4.	Извођење огледа и анализа резултата	април/мај

ПРОГРАМ РАДА *ФИЛОЗОФСКЕ СЕКЦИЈЕ*

Секцију ће похађати ученици заинтересовани за вођење разговора, дебата, размену мишљења о различитим проблемима којима се филозофија бави.

Циљ рада секције је развијање мисаоне радозналости, толеранције, вештине и истрајности у аргументовању, развијање позитивних друштвених вредности и ставова, испуњавање захтева ученика чија интересовања за поједине теме и проблеме превазилазе могућности обавезне наставе.

Верификатор/доказ: Дневник ваннаставних активности, евиденција наставника.

	Активност / тема	Оквирно време реализације
1.	Проблеми увођења у филозофију Аргументи скептика	Септембар
2.	Пресократска мисао Гносеолошки проблем	Октобар
3.	Политика и етика Филозофија и књижевност	Новембар
4.	Појам слободе Филозофија и религија	Децембар
5.	Платонова држава	Јануар
6.	Толеранција и конформизам Утилитаристичка етика	Фебруар
7.	Медицинска етика Проблем вредносних судова	Март
8.	Намерне логичке грешке Манипулација	Април
9.	Равноправност полова Естетика као филозофска дисциплина	Мај
10.	Филозофија и екологија Могућност ангажоване филозофије	Јун

ПРОГРАМ РАДА *ХОРСКЕ СЕКЦИЈЕ*

Секцију ће похађати ученици I, II, III и IV разреда, који који имају способности / слуха и афинитета према хорској музици и певању.

Циљ рада секције је унапређивање различитих видова музичког развоја – опажајног, појмовног, вокалног, развоја музичких способности и музичког извођења, а све то у циљу општег развоја ученика. Школски хор наступа на догађајима и свечаностима које организује школа.

	Активност / тема	Оквирно време	Верификатор/ доказ
1.	Провера музичких способности ученика	Септембар	Мали дневници
2.	Музичка репродукција, рад на ујначавању звука групе	Октобар	Мали дневници
3.	Формирање репертоара	Новембар	Мали дневници
4.	Развијање вишегласног музицирања	Децембар	Мали дневници
5.	Неговање духовне музике	Јануар	Извештај са прославе Светог Саве
6.	Изражавање критичког става према наученом репертоару	Фебруар	Мали дневници
7.	Рад на вокално – инструменталним песмама које треба јавно изводити	Март	Мали дневници
8.	Заједничко музицирање	Април	Извештај са наступа хора
9.	Извођење рок музике	Мај	Мали дневници
10.	Евалуација	Јуни	Извештај о раду секције

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКИХ СТАРЕШИНА

Програм рада одељењских старешина спада у групу васпитних програма који се у школи спроводе, а пре свега у циљу подршке развоју личности ученика и неговања сарадње са родитељима. Одељењске старешине координирају радом одељења и одељењског већа. Они свој програм реализују кроз одржавање часова одељењског старешине, одржавање родитељских састанака, сазивање и вођење одељењских већа, консултације и саветовање са ученицима, родитељима, стручним сарадницима, директором и предметним наставницима.

Тематске целине програма рада одељењских старешина су:

1. креирање програма, активности и акција одељењске заједнице;

2. праћење укупног наставног процеса за одељење – реализације, постигнућа, редовност вредновања знања, стагнације у напредовању, потребе за додатном подршком, иницирање израде педагошког профила и ИОП-а;
3. подршка образовном напредовању ученика: подучавање или информисање о техникама учења, планирању времена, циљевима;
4. информисање родитеља на редовним и ванредним родитељским састанцима, као и у индивидуалним контактима са њима;
5. прикупљање, израђивање, класификовање документације о ученицима и њиховим активностима;
6. подстицање ученика на вођење личног портфолиа;
7. контролисање општег стања одељења, безбедности ученика и поштовања права ученика;
8. спровођење појачаног васпитног рада са ученицима;
9. саветовање у вези са професионалном оријентацијом;
10. подстицање развоја емоционалне и социјалне зрелости различитим облицима, информисања, саветовања, дискусије;
11. подстицање развијања позитивних друштвених вредности;
12. пружање помоћи и подршке ученицима, родитељима, предметним наставницима;
13. предлагање ученика за похвале и награде.

Оквирна листа тема за часове одељенског старешине

1. Dobrodošlica, izbor predstavnika za Parlament učenika (upoznavanje u 1. razredu, Kućni red škole ...)
2. Školska sredina = učenje i druženje (podrška u adaptaciji učenika, podsticanje kohezivnosti, izbor predsednika odeljenja ...)
3. Bezbednost na putovanju (izlet, poseta, ekskurzija i sl)
* ako predstoji ekskurzija, obavezno o rizicima i ličnoj odgovornosti
4. Mogućnosti koje valja iskoristiti u školi (dopunska, dodatna, sekcije, akcije Đačkog parlamenta, IS Petnica ...)
* ako je bila ekskurzija – utisci, fotografije ....
5. Psihoaktivne supstance – vrste, oblici, dejstvo
6. Kako da se zaštitim od rizika narkomanije
7. Vršnjačko nasilje (neposredno, digitalno, verbalno, emocionalno ...)
8. Tolerancija različitosti i rešavanje sukoba među vršnjacima
9. Redovnost pohađanja nastave
10. Podrška u učenju – da li je koristimo?
11. Prve ocene u ovoj školskoj godini – očekivanja i rezultati (da li je potrebna pomoć, da li se koristi dopunska nastava ...)
12. Metode i tehnike školskog učenja
13. Niko, niko kao ja – lični stil kao izraz individualnosti
14. Profesije i zanimanja – šta je za mene?
15. Želje i planovi za Novu godinu
16. Učim od ponedeljka – da li ste iz te priče?

- (šta ćemo promeniti da bi rezultati bili još bolji)
17. Međugeneracijski odnosi iz ugla tinejdžera (porodica, nastavnici)
  18. Aktivizam u Parlamentu učenika
  19. Prava učenika i kako ih ostvariti
  20. Naši predlozi za nastavnike i školu
  21. O zanimanjima i fakultetima (gostuje roditelj, spoljni saradnik i sl)
  - 22 / 23. Razvojno preventivna tema po izboru:
    - bezbedno uz računar
    - dalje od droge
    - rizik alkoholizma
    - zaštita reproduktivnog zdravlja
    - počelnici za volanom
    - usamljenost i prihvaćenost
  24. U zdravom telu zdrav duh – vežbanje i rekreacija
  25. Zdravstveno savetovalište u Paraćinu
  26. Uspeh u školi i kako ga unaprediti
  27. Moj položaj u školi (učenici o svom školskom životu, zadovoljstvo, nezadovoljstvo)
  28. Predstavite svog idola!
  29. Koliko se poznajemo? (odnosi u odeljenju, druženje, saradnja, pomoć)
  30. U finišu školske godine – šta još da popravimo do kraja ovog razreda?

ПРОГРАМ УВОЂЕЊА ПРИПРАВНИКА У ПОСАО

Добро испланиран рад ментора обезбеђује поступност у оспособљавању приправника за самостално обављање образовно-васпитног рада до добијања лиценце. Тај рад треба да омогући приправнику унапређивање знања и компетенција стечених у току школовања, учење из различитих извора и кроз различите приступе, размену искустава и мишљења са ментором и другим колегама, савладавање вештине самовредновања свог рада.

Због свега овога, веома је важно да ментор увиђа однос менторства и процеса унапређивања квалитета образовно-васпитног рада; познаје карактеристике менторског процеса као и карактеристике ефикасних ментора; стекне низ идеја о могућим активностима и начинима организовања менторског процеса, као и да разуме потребу и специфичности планирања и документовања у менторском процесу.

Иако је рад са приправником додатна активност и задужење за ментора, ако се испланира, ако је сарадња између ментора и приправника добра, то је искуство корисно и једном и другом јер подразумева међусобно допуњавање, размену мишљења и метода рада.

Прво што ментор и приправник треба да ураде је да детаљно проуче Правилник о дозволи за рад наставника, васпитача и стручног сарадника, у коме је наведено која су знања, вештине и способности потребне за остваривање образовно-васпитног рада и шта се очекују од наставника по истеку периода приправништва.

ПРИПРАВНИК

Приправник је, према Закону о основама система образовања и васпитања, лице које први пут заснива радни однос у школи, на одређено или неодређено време, са пуним или непуним радним временом и оспособљава се за самосталан образовно-васпитни рад наставника, васпитача и стручног сарадника, савладавањем програма за увођење у посао и полагањем испита за лиценцу.

Интензивна сарадња између приправника и ментора одвија се годину дана, до провере савладаности програма и оспособљавања за самостални рад који се у оквиру школе проверава комисијским присуствовањем, анализом и проценом квалитета часа који реализује приправник, као и увидом у извештаје приправника и ментора. Комисија се формира и своје активности реализује према Закону о основама система образовања и васпитања. Након позитивне процене школске комисије приправник се пријављује за испит за лиценцу и до стицања лиценце, према нашој школској пракси, наставља да интензивно сарађује са ментором.

МЕНТОР

За ментора се одређује истакнути наставник који има лиценцу, најмање 5 година радног искуства у области образовања и васпитања.

Одређује га директор школе решењем, на основу прибављеног мишљења од стручног већа за област предмета, од дана пријема приправника у радни однос. Директор може да одреди за ментора наставника из друге школе, ако у школи нема одговарајуће лице.

Улога ментора је у оспособљавању приправника за самостално извођење васпитно-образовног рада.

Ментор уводи у посао приправника пружањем помоћи у припремању и извођењу образовно-васпитног рада, присуствовањем образовно-васпитном раду у трајању од најмање 12 часова, анализирањем образовно-васпитног рада у циљу праћења напредовања приправника и пружањем помоћи у припреми за проверу савладаности програма.

Током приправничког стажа приправник је у обавези да присуствује настави ментора и других наставника, по препоруци ментора, у трајању од најмање 12 часова.

Ментор подноси извештај директору о оспособљености приправника за самосталан образовно-васпитни рад.

За ове елементе програма увођења наставника у посао које ће реализовати заједничким радом, ментор израђује детаљни план активности, као и извештај на крају спроведеног програма.

ПРОВЕРА САВЛАДАНОСТИ ПРОГРАМА УВОЂЕЊА ПРИПРАВНИКА

Провера савладаности програма увођења приправника остварује се након годину дана рада извођењем и одбраном часа наставника у школи.

Ментор подноси извештај директору о оспособљености приправника за самостално извођење образовно-васпитног рада, а приправник подноси Захтев за проверу савладаности програма увођења у наставу са доказима активности у свом приправничком раду.

Комисију за проверу савладаности програма образује директор решењем.

Комисија се састоји од најмање три члана:

- Директор као председник комисије
- Стручни сарадник
- Члан стручног већа за области предмета.

Ментор не може да буде члан комисије, али има обавезу да присуствује провери савладаности програма. Оцену о савладаности програма даје комисија у пуном саставу у писаној форми у виду извештаја који садржи:

- Основне податке о приправнику
- Тему одговарајућег облика образовно-васпитног рада
- Оцену савладаности програма („ у потпуности савладао“ и „ делимично савладао“)

Када приправник делимично савлада програм комисија даје препоруку ментору и приправнику за даљи рад са роком за поновну проверу савладаности програма.

Приправник који је у потпуности савладао програм стиче право за полагање испита за лиценцу.

Кораци у поступању директора, секретара, ментора, приправника, стручног сарадника

1. Директор школе одређује ментора за рад са приправником одмах по пријему у радни однос.

2. У секретаријату школе приправник и ментор добијају:

- Информацију о Правилнику о дозволи за рад наставника, васпитача и стручних
- Решење о одређивању ментора у коме су наведене све обавезе ментора везане за увођење приправника у посао
- Евиденцију приправника о раду (школски обрасци) са којима се ментор и приправник обраћају стручном сараднику

Приправник води евиденцију о свом раду, и то:

- А) сачињава месечни оперативни план и програм рада
- Б) израђује припреме за одржавање часа, односно активности
- В) износи запажања о свом раду и раду са ученицима, о посећеним часовима

Г) о својим запажањима обавештава ментора.

3. Секретар школе пријављује приправника Министарству просвете у року од 15 дана од дана пријема у радни однос.

4. Рад ментора и стручног сарадника са приправником у трајању од једне године од тренутка заснивања радног односа.

Ментор уводи у посао приправника и то:

- пружањем помоћи у припремању и извођењу образовно-васпитног рада;
- присуствовањем образовно – васпитном раду најмање 12 часова у току приправничког стажа;
- анализирањем образовно-васпитног рада у циљу праћења напредовања приправника;
- Пружањем помоћи у припреми з апроверу савладаности програма.

Ментор води евиденцију о раду приправника која садржи податке о:

- временском периоду у коме је радио са приправником;
- темама и времену посећених часова, тј. активности;
- запажањима о раду приправника у савладавању програма;
- препорукама за унапређивање образовно-васпитног рада;
- о оцени поступања приправника по датим препорукама.

5. Најкасније у року од 15 дана након навршених годину дана рада тј. увођења у посао приправника, ментор директору школе (преко секретара) доставља:

- Извештај о оспособљености приправника за самостално извођење образовно-васпитног рада;
- Евиденцију приправника о раду;

6. Директор школе образује Комисију за проверу савладаности програма за увођење у посао приправника и одређује термин провере савладаности програма (извођење часа, радионице.....);

7. Решења о образовању Комисије, члановима Комисије, приправнику и ментору, достављају се у секретару школе;

8. Комисија је дужна да, пре присуствовања извођењу часа, разматра документацију приложену од стране ментора;

9. Часу, поред чланова Комисије, обавезно присуствује ментор.

10. Након одржаног часа, Комисија сачињава Извештај о провери савладаности програма увођења у посао приправника који куца стручни сарадник и потписују сви чланови комисије и ментор. Исти се доставља секретару школе.

11. Приправник је дужан да, у примереном року, секретару школе достави следећу документацију:

- Оверену фотокопију дипломе о стеченом високом образовању;
- Уверење факултета о положеним испитима из предмета педагогија и психологија или оверену фотокопију индекса, као доказ о положеним испитима из ових предмета.

12. Уз сагласност приправника, а након комплетирања неопходне документације (са доказом о уплати трошкова испита) школа подноси Министарству просвете Захтев за одобравање полагања испита за лиценцу.

ПРОГРАМ И АКТИВНОСТИ КОЈИМА СЕ РАЗВИЈАЈУ СПОСОБНОСТИ ЗА РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА, КОМУНИКАЦИЈА И ТИМСКИ РАД, САМОИНИЦИЈАТИВА И ПРЕДУЗЕТНИЧКИ ДУХ

Школа у оквиру својих обавезних наставних предмета, грађанског васпитања као изборног предмета, као и кроз факултативне активности развија способност за препознавање проблема, вештине планирања акција за решавање проблема, удруживање и тимски рад, подстиче иницијативу и предузетнички дух ученика.

	Циљ	Активност	Носилац активности
1.	Развијање способности за препознавање проблема	- Анализа поштовања права ученика; - Дебате о друштвеним проблемима (дискриминација и сл); - Анкетирање ученика о интересовањима и предлозима секција чији рад треба покренути у школи.	- Наставници грађанског васпитања на часовима изборне наставе у II разреду; - Наставник филозофије; - Одељењске старешине и стручни сарадник, психолог
2.	Развијање вештине планирања акција за решавање проблема	- Израда плана акције, нацрта пројекта и реализација пројекта	- Наставници грађанског васпитања; - Председник

		у оквиру наставе ГВ за 2. и 3. разред; - Израда годишњег плана рада Ђачког парламента; - Подстицање на праћење сајтова на којима се објављују конкурси за ђачке пројекте.	Ђачког парламента уз подршку стручног сарадника, психолога; - Стручни сарадник, психолог, наставници грађанског васпитања, други предметни наставници
3.	Развијање вештине за тимски рад, конструктивну комуникацију, толеранцију, прихватање дужности и одговорности	- Групни облик рада у оквиру обавезне и изборне наставе - грађанског васпитања, српског језика и књижевности, енглеског језика, француског језика, немачког језика, латинског језика, биологије, хемије, географије, историје; - Организовање тимова вршњачких едукатора за промоцију здравих стилова живота, ненасиља и толеранције	- Предметни наставници; - Стручна већа за области предмета; - Стручни сарадник, психолог.
4.	Подстицање самоиницијативе ученика	- Подршка акцијама Ђачког парламента; - Израда пројеката и аплицирање код донатора; - Похваљивање ученика који покрећу иницијативе за школске акције.	- Предметни наставници, стручни сарадници и директор према својим личним компетенцијама и афинитетима; - Наставничко веће на предлог одељењског старешине.
5.	Развијање предузетничког духа ученика	- Подршка организовању спортских турнира;	- Наставници; - Директор; - Стручни сарадник,

		<ul style="list-style-type: none"> - Пружање помоћи у организовању хуманитарних акција; - Волонтирање ученика; - Представљање предузетничких подухвата вршњака; - Подстицање ђачких акција за уређење школе и града. 	психолог.
--	--	--	-----------

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Културне активности реализују се кроз активности ученика и наставника, у сарадњи са локалном самоуправом, културним институцијама у граду и земљи. Циљ ових активности је промоција културе и уметности, промоција школе, примена знања и вештина стечених у школи и ван ње, развијање естетских вредности и навика, јачање самопоуздања и вештине у јавном наступу, испољавање уметничких талената ученика, унапређење етоса, унапређење сарадње са родитељима.

	АКТИВНОСТ/ТЕМА	Време и место реализације	Носиоци
1.	- Израда плана и програма за текућу школску годину;	Септембар	СВ за језик и комуникацију; Наставничко веће
2.	- Међународни сајам књига у Београду; - Екскурзија ученика	Октобар	СВ за језик и комуникацију; СВ за језик и комуникацију; Одељењске старешине;
3.	- Припрема ученичке драмске представе и академије - Филм, трибина, дискусија (екранизовано књижевно дело или актуелна друштвена тема)	Новембар-април	Драмска секција, СВ друштвених наука и/или језика и комуникације;
4.	- Припреме програма за обележавање Дана Св. Саве - објављивање Школског Светосавског конкурса	Децембар	СВ језик и комуникација, хор, чланови секција;
5.		Јануар	СВ за језик и

	<ul style="list-style-type: none"> - Светосавска академија - награђивање ученика који су учествовали на Светосавском конкурс 		комуникацију, уметност
6.	- посета позоришне представе, трибине или изложбе	Фебруар	СВ за језик и комуникацију; Драмска секција;
7.	- Такмичење рецитатора; - Сценски програм поводом Дана франкофоније	Март	Културни центар или библиотека; СВ за језик и комуникацију; Драмска секција;
8.	- Вече страних језика	Април	СВ за језик и комуникацију;
9.	- посета музеја	Мај	СВ за језик и ком, СВ за друштвене науке
Током целе године посете културним дешавањима на нивоу града: Позориште, Музичка школа, Музеј, Библиотека, Галерија, Културни центар			

ПРОГРАМ КАРИЈЕРНОГ ВОЂЕЊА И САВЕТОВАЊА

На основу Закона о средњем образовању и васпитању, објављеног у „Службеном гласнику РС“ бр. 55/2013 од 25.06.2013, члан 15, школа је формирала Стручни тим за каријерно вођење и саветовање у чијем саставу су стручни сарадник, психолог, наставници грађанског васпитања и одељењске старешине 4. разреда.

Активност	Оквирно време реализације	Носилац
Саветовање ученика 4. разреда о свим релевантним факторима за доношење добре одлуке о избору професије (разговор по одељењима)	Септембар	Стручни сарадник, психолог

Програм каријерног вођења: појам каријере, CV, целоживотно учење, самопроцена, тестирање (за ученике који похађају ГВ)	Септембар-април	предметни наставник ГВ
Индивидуално саветовање са ученицима о њиховим професионалним интересовањима	Октобар-мај	Стручни сарадник, психолог Одељењске старешине 4. разреда
Тестирање професионалних афинитета и општих способности расположивим психолошким тестовима за ученике 4. разреда	Октобар-новембар	Стручни сарадник, психолог
Индивидуално психолошко саветовање са свим заинтересованим ученицима о повезаности личних особина и афинитета са захтевима посла	Октобар-мај	Стручни сарадник, психолог
Трибина са студентима	Новембар-фебруар	Шланови школског тима за каријерно вођење и саветовање
Индивидуално саветовање са заинтересованим родитељима	Новембар - јун	Одељењске старешине Стручни сарадник, психолог
Организовање представљања различитих професија у сарадњи са родитељима професионалцима	Децембар	Школски тим за каријерно вођење и саветовање
Презентације факултета	Март – мај	Одељењске старешине
Посета фестивалу науке и образовања	Април	задужени наставник
Тестирање и саветовање ученика који планирају да упишу факултете	јануар - април	Стручни сарадник, психолог

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Програм заштите животне средине чији је основни циљ развијање еколошке свести и усвајање еколошких вредности код ученика спроводиће се кроз активности еколошке секције школе, наставника биологије, али и свих предметних наставника, стручних сарадника, осталих запослених, као и са сарадницима - родитељима ученика и локалном заједницом.

1.област Уређивање школског простора

--	--	--

Активност	Време реализације	Реализатор
Опремање школских ходника паноима, радовима, сликама	Октобар Фебруар	Наставници и ученици
Уређење школских учионица	Септембар	Одељењске старешине и ученици
Организовање изложбе уметничких радова	Април /мај	Наст. ликовне културе, талентовани ученици

2. област Еколошко уређење школске средине

Активност	Време реализације	Реализатор
<u>Обликовање живог кутка</u> у кабинетима, гајење биљака, озелењавање учионица, ходника; Организовање акција <u>прикупљања саксијског</u> биља за школски простор; Организовање акција <u>чишћења школског</u> простора и зелених површина.	Током школске године	Чланови биолошке секције Наставник биологије Заинтересовани ученици и наставници
Сређивање школских терена и простора.	Септембар Април	Наст. физичког и ученици

3. област Учесћа у акцијама локалне самоуправе у области екологије и заштите животне средине

Активност	Време реализације	Реализатор
Организовање акција чишћења локација и зелених површина у граду и у близини школе	Април-јун	Чланови биолошке секције Ученици добровољци
Обележавање битних СВЕТСКИХ ДАНА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ (воде, хране земље, река, планина)	током школске године	Чланови биолошке секције Ученици добровољци Наставници добровољци

4. област Учесћа у истраживачким еколошким пројектима

Активност	Време реализације	реализатор
Истраживачки радови по објављеним конкурсима еколошких организација и институција	Током године	Ђачки парламент Чланови еколошке секције Наставници

5. област Трибина од стране Еколошких институција и факултета

Активност	Време реализације	Реализатор
Трибине	Током године	Црвени крст Општински одбор за превенцију ризика Ђачки парламент Саветовалиште за младе Лекари Нутриционисти

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ И ПРЕВЕНЦИЈЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНеМАРИВАЊА

Заштита и превенција од насиља, злостављања и занемаривања ученика остварује се кроз активности Тима за заштиту деце/ученика од насиља. Тим има 16 чланова, из редова Наставничког већа, међу којима је обавезно и стручни сарадник, психолог.

Састанци тима одржавају редовно и по потреби. Састанци се сазивају хитно у случају препознатог ризика или насиља, злостављања или занемаривања ученика школе. Тим на своје састанке по потреби позива и одељењске старшине, предметне наставнике, секретара, спољне сараднике, ученике или родитеље ученика.

На крају школске године Тим подноси извештај о раду и стању безбедности ученика, облицима и динамици превентивних активности, као и о броју и врсти интервенција Наставничком већу на усвајање. У току школске године, периодично, Тим информише Наставничко веће и Школски одбор, родитеље и ученике о безбедности ученика наше школе, степену и врсти ризика којима су изложени, начинима заштите.

Тим се бави следећим активностима у области ПРЕВЕНЦИЈЕ:

1. Превентивне активности - едукација и информисање

	Превентивне активности	Облик и методе	Носиоци	Оквирна
--	------------------------	----------------	---------	---------

		рада	активности	временска динамика
1.	Информисање новозапослених о правима ученика на заштиту од свих облика насиља и о Посебном протоколу о заштити деце од насиља	Презентација и разговор	Директор, секретар	Септембар
2.	Подсећање свих запослених на права деце на заштиту од насиља, занемаривања и злостављања	Диккусија на седници НВ	Директор	Септембар
3.	Унапређење вештина комуникације	Радионица за ученике 1. разреда	Наставник грађанског васпитања	До краја 1. полугодишта
4.	Унапређење вештана решавања сукоба	Радионица за ученике 1. разреда	Наставник грађанског васпитања	До краја 2. полугодишта
5.	Учешће у процесу појачаног васпитног рада са ученицима као стандардне процедуре у случајевима кршења правила понашања са елементима насиља	Праћење поштовања процедуре појачаног васпитног рада	Директор и секретар	Од октобра до краја школске године
6.	Едуковање ученика за препознавање и пријављивање насиља и упознавање ученика са појмом насиља, злостављања и занемаривања деце, врстама облицима појављивања, као и Посебним протоколом о заштити деце од насиља	Са ученицима 1. разреда едукативне радионице	Стручни сарадник, психолог и одељењске старешине	Октобар – мај
		Са ученицима 2, 3. и 4. разреда структурирани разговор	Одељењске старешине	Октобар - мај
7.	Информисање родитеља о Посебном протоколу за заштиту деце од насиља и мотивисање за препознавање и пријављивање насиља	Информисање на родитељским састанцима	Одељењске старешине	Септембар – мај
8.	Едукација ученика: шта је дискриминација и какве су последице	Пројекција филма и дискусија	Наставник грађанског васпитања	Новембар
9.	Едукација о трговини људима	Пројекција филма и дискусија	Ђачки парламент уз помоћ наставника	До краја првог полугодишта
10.	Родно засновано насиље – вршњачка едукација; постери ходнику школе, графити на спољном зиду школе	Радионице, ђачке акције	Тим ученика, стручни сарадник	Фебруар – мај

11.	Едукација ученика у циљу превенције болести зависности	Часови психологије о заштити менталног здравља	наставник психологије	мај, јуни
13.	Превенција наркоманије	Часови о заштити менталног и телесног здравља	Наставници биологије и психологије, Спољни сарадници (МУП, психијатар, ЦСР)	Мај, јуни

У обласити ИНТЕРВЕНЦИЈЕ Тим:

1. На сваком састанку разматра све препознате и пријављене случајеве насиља и на њих примењује Протокол о заштити деце од насиља. Сви ученици, запослени и родитељи морају бити обавештени да сва сазнања о случајевима насиља могу пријавити неком од чланова Тима, одељењском старешини, директору, стручном сараднику, психологу или било којој другој одраслој особи од поверења која ће пријаву проследити Тиму, а у случајевима вишег степена насиља и директору, Школској управи, полицији и/или Центру за социјални рад.

2. Предлаже, прати и спроводи мере заштите у случајевима препознате и установљене појаве насиља, злостављања или занемаривања:

а) према ученику који је трпео насиље пружањем подршке, охрабрења, развијањем стратегија за превазилажење стреса и по потреби укључивањем стручних служби ван школе у рад са учеником – Центра за социјални рад, дечјег психијатра, педијатра;

б) према ученику који је вршио насиље саветовањем, као и упућивањем предлога за изрицање васпитно дисциплинских мера и по потреби укључивањем надлежних стручних служби ван школе у рад са учеником;

в) саветовањем са родитељима ученика који су на било који начин укључени у ситуацију у којој се насиље дешава - као родитељи жртве или родитељи ученика који врши насиље или као извршиоци насиља над дететом.

У планирање и спровођење мера заштите по потреби су укључене стручне надлежне службе – Центар за социјални рад, полиција, дечји психијатар.

3. Прати ефекте предузетих мера прикупљањем података и праћењем ученика укључених у ситуацију у којој је било насиља. Дужина праћења зависи од врсте, облика и интензитета насиља, процењеног степена ризика, процењеног степена промене постигнуте спровођењем мера заштите, а најмање 2 месеца.

4. Води ЕВИДЕНЦИЈУ и чува документацију о свим превентивним и интервентним активностима, извештаје из активности.

ПРОГРАМ РАЗВИЈАЊА ЗДРАВИХ СТИЛОВА ЖИВОТА

Школа је превенцији физичког и менталног здравља посвећена кроз обавезну наставу, рад одељењских старешина, стручног сарадника - психолога, као и кроз факултативне ваннаставне активности.

У оквиру обавезне и изборне наставе кроз наставу грађанског васпитања, биологије, психологије и физичког васпитања, као и у оквиру рада одељењске заједнице наставници редовно развијају знања, позитивне ставове и подстичу развијање здравих животних навика. У оквиру других наставних предмета такође се наглашавају ризици неадекватног понашања када се уче одговарајуће наставне јединице које су са тим темама повезане.

Ваннаставне факултативне активности, кроз организовање радионица, трибина, гледање и анализу филмова, често уз иницијативу или активно учешће Ђачког парламента, вршњачких едукатора и спољних сарадника- професионалаца или родитеља промовишу здраву исхрану, заштиту од алкохола и одговорно понашање у циљу заштите репродуктивног здравља.

	Тема	Наставни предмети на чијим часовима се тема обрађује	Облик рада	Сарадници
1.	Начела здраве исхране	Биологија Хемија Физичко васпитање Грађанско васпит.	Филм Информисање Плакати Лифлети	Здравствено саветовалиште
2.	Превенција анорексије и булимије	Биологија Психологија Физичко васпитање	Интерактивни час	Здравствено саветовалиште
3.	Рекреативно бављење спортом	Биологија Физичко васпитање	Вежбање Турнири Крос	Спортски савез
4.	Заштита репродуктивног здравља	Биологија Психологија Грађанско васпит.	Радионице Трибина	Здравствено саветовалиште
5.	Здрави партнерски односи	Биологија Психологија Књижевност Филозофија Социологија Грађанско васпит.	Часови редовне наставе; часови изборне наставе и ваннаставне активности	Аутономни женски центар
6.	Алкохолизам	Биологија Хемија	Предавања, интерактивни	Општински омладински

		Психологија	часови, постери	савет
7.	Патолошко коцкање	Психологија Књижевност	Часови редовне наставе	наставници
8.	Наркоманија	Биологија Психологија Рачунарство и инф.	Презентације, радионице, интерактивни часови, тематски састанци	Здравствено саветовалишт е, родитељи ученика који су стручни
9.	Дискриминација	Грађанско васпит, Устав и права грађана	Радионице, филм, дискусије	наставници

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА

Промоцијом школског спорта и организовањем спортских догађаја у школи координираће наставници физичког васпитања.

Атлетика – припрема ученика за одељењски крос и крос РТС-а (одржава се према планираном плану и програму уз стручну пратњу наставника физичког васпитања).
Одбојка –припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, женска екипа од 12 ученица, уз пратњу наставника физичког васпитања).
Стони тенис - припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, мушка екипа сингл и дубл, у пратњи наставника физичког васпитања).
Кошарка - припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, мушка и женска екипа, уз пратњу наставника).
Мали фудбал - припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, мушка екипа од 10 ученика, уз пратњу наставника физичког васпитања).
Боравак на планини, обука за зимске спортове, реализује се као 7-дневни боравак на Златибору, под руководством наставника физичког васпитања.

Рукомет – припрема ученика за општинско и окружно такмичење (изводи се на основу датог распореда такмичења ученика средњих школа, мушка екипа од 12 ученика, уз пратњу наставника физичког васпитања).
Турнир у баскету за мушку и женску екипу. Куглање – у сарадњи са општинским капацитетима у СРЦ и хали спорта.
Крос РТС-а, учествују ученици свих разреда, реализује се на јавним теренима у граду, под руководством наставника физичког васпитања.
Дан изазова у организацији локалне заједнице и спортских клубова (одржавају се различите спортске активности у центру града и школским теренима, Хали спорта, стадиону, уз учешће ученика школе по пријави екипа и у пратњи наставника).

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Школа са локалном самоуправом развија партнерске односе и сарадњу. Локална самоуправа непосредан утицај, осим преко финансирања материјалних трошкова школе, остварује преко своја три представника у Школском одбору. Они учествују у разматрању и усвајању свих школских докумената и доношењу одлука. Локална самоуправа обезбеђује подршку за учешће ученика у образовним семинарима у Ис Петница, на такмичењима, спортским турнирима, смотрама, у плесу матураната, еколошким акцијама, кросу, културним манифестацијама у граду.

Користећи подршку локалне самоуправе за своје активности, школа истовремено доприноси развоју образовања, културе и спорта у својој средини.

	Активност	Носилац активности из школе
1.	Сарадња у вези са обезбеђивањем материјалних услова рада школе	Директор ШО
2.	Сарадња у вези са радом школа у општини	Директор
3.	Похађање програма у ИС Петница од стране ученика школе	Директор
4.	Обука наставника - семинари за наставнике у школи	Директор
5.	Обезбеђивање средстава за учешће наших ученика на окружним и републичким такмичењима	Директор
6	Организовање такмичења у нашој школи	Директор

7.	Организација Ноћи Музеја, Светосавских свечаности, заједничких родитељских састанака, свечане доделе диплома матурантима, Вечери страних језика и сл.	Директор, школски тимови
8.	Сарадња на Црвеним крстом, хуманитарне акције ученика	Директор Ђачки парламен
9.	Сарадња са Спортским савезом општине, одржавање спортских манифестација	СВ за физичко васп.
10.	Прослава Дана општине; обележавање Дана заштите планете земље; еколошке акције у граду	Директор, наставници
11.	Организација матуранског плеса и матурске свечаности, спортских и културних манифестација у којим аучествују млади или су намењене младима	Директор, одељенске старешине 4. разреда, наставници физичког васпитања

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Циљ школе је да породице ученика укључи у свој рад као партнере у образовно-васпитном процесу. Превасходни интерес родитеља је адекватан развој њихове деце, па је школа својим програмом предвидела редовно информисање родитеља о образовном напредовању, понашању и односима које ученици граде у школској средини.

Савет родитеља, као веома значајно тело, укључен је у доношења одлука на које родитељи могу да утичу, као и у разматрање свих кључних школских докумената и текућих активности током школске године.

	Активности	Носиоци активности
1.	Одржавање редовних родитељских састанака: септембар, новембар, фебруар, април, јуни	Одељењске старешине
2.	Индивидуално праћење напредовања доласком родитеља у школу	Одељењске старешине; психолог
3.	Писмено обавештавање родитеља о ученицима	Одељењски старешина
4.	Планирање мера за превазилажење проблема у похађању наставе, понашању или образовном напредовању	Одељењски старешина; психолог; директор; Тим за заштиту ученика од насиља
5.	Сарадња са родитељима на изради педагошког	Психолог;

	профила ученика и плана индивидуализације	одељењски старешина; школски тим за ИО
6.	Сарадња са родитељима на изради и праћењу реализације ИОП-а	Стручни тим за ИО
7.	Саветовање о развојним проблемима и васпитном стилу	Стручни сарадник, психолог
8.	Каријерно вођење и саветовање – информисање, саветовање, организовање представљања професија	Школски тим за каријерно вођење
9.	Анкетирање у вези са самовредновањем рада школе	Тим за самовредновање

ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И СТУДИЈСКИХ ПУТОВАЊА

Екскурзија је факултативни ваннаставна активност која се остварује ван школе и може се организовати ако су испуњени услови које предвиђа правилник и закони из области образовања и васпитања. Обавезно се тражи сагласност Савета родитеља на програм и цену екскурзије и избор агенције. Наставници се старају да буде услова за остваривање циљева и задатака путовања. Због тога се израђује план и програм екскурзије који садржи образовне и васпитне циљеве путовања ученика. Свака екскурзија има циљ, задатак и садржај, односно, програм путовања који је саставни део годишњег плана рада школе.

Тим за израду предлога плана и програма екскурзије сваког разреда чине одељењске старешине тог разреда, наставник географије, историје и ликовне културе, као и представници Ђачког парламента.

Најважнији циљеви извођења екскурзије, као факултативне активности, су:

- 1) непосредно упознавање природних феномена,
- 2) упознавање историјски значајних локалитета и баштине,
- 3) упознавање других култура (када се екскурзија изводи у иностранству) или обичаја одређеног краја (када се изводи у земљи),
- 4) упознавање културног наслеђа - архитектуре и других садржаја културе и уметности,
- 5) упознавање привредних достигнућа која се могу довести у везу са програмом образовања у школи.

Поред едукативних нису занемарљиви ни циљеви који се односе на развијање позитивних друштвених вредности, развијање личних интересовања, упознавање са новим начинима провођења слободног времена, унапређење етоса, избор будућег занимања и тд.

Безбедност ученика на путовању је приоритет школе. Због тога се врше детаљне припреме и подела послова и одговорности. Лекар-пратилац је обавезан током

екскурзије, провера возила који превози ученике врши се на компетентан и законит начин, обезбеђује се стални контакт и подршка школе током путовања.

Задачи екскурзије су:

- разумевање процеса и феномена у природи и друштву;
- проширивање ресурса у циљу остваривања образовних и васпитних циљева;
- развијање позитивног односа према националним, културним и естетским вредностима,
- развијање толеранције и међукултурне сарадње.

САДРЖАЈ ПЛАНИРАНИХ ЕКСКУРЗИЈА

Садржај екскурзије на предлог тима за израду плана и програма разматрају ученици, родитељи и наставници, а програм за сваку школску годину усаваја се у току претходне школске године одлуком Наставничког већа. Садржај обухвата:

- обиласке градова и региона,
- посете музеја, галерија, изложби, библиотека,
- тематске градске туре у вези са споменицима културе, храмовима, спортским, саобраћајним, привредним и комерцијалним објектима,
- искуство другог говорног, обичајног и културног амбијента,
- забавне активности за ученике,
- учење ван учионице (амбијентално учење).

На екскурзију путују ученици 2, 3. и 4. разреда. Екскурзија се реализује путовањем у земљи за ученике 2. разреда и у иностранство за ученике 3. и 4. разреда. Трајање екскурзија за сваки разред прописано је Правилником и односи се на број радних дана, чега се школа у потпуности придржава.

ПРОГРАМ ИЗВОЂЕЊА ИЗЛЕТА

Излети се организују уз сагласнот родитеља, планирају на почетку школске године, једнодневни су, реализују се у оквиру наше земље, а имају за циљ обogaћивање знања и разумевања природних и друштвених појава, уметничких дела, развијања склоности према науци, култури и уметности. Излети су усклађени са наставним планом и програмом образовања за обавезне и изборне предмете и омогућавају непосредно искуство из кога се ефикасно учи. Излети се реализују у складу са интересовањима и могућностима ученика и родитеља.

Активност	Носиоци активности
Посета неком од археолошких налазишта	наставници историје
Посета ученика факултетима	школски тим за каријерно вођење

Посета позоришне представе	СВ за језик, књижевност и комуникацију
Посета Сајма књига	Наставници српског језика и књижевности
Одлазак на Фестивал науке у Београду	СВ за природне науке и технологију
Посета акваријума и тераријума у Крагујевцу	СВ за природне науке и технологију
Посета Музеја науке и технике у Београду	СВ за природне науке и технологију
Посета галерије, изложбе, парка, споменика, манифестације ван општине Параћин	школски тим, директор, задужени наставници

ПРОГРАМ ИЗВОЂЕЊА СТУДИЈСКОГ ПУТОВАЊА

Студијско путовање изводи се у циљу учења ван школе и места живљења, упознавања других пракси, култура, језика, као и у циљу унапређења рада и резултата школе кроз сарадњу са стручњацима, институцијама, организацијама и сл.

На студијско путовање упућују се наставници или ученици у пратњи наставника.

Припрема за студијско путовање изводи се благовремено и систематично, а нарочито се води рачуна о безбедности на путовању.

Сагласност родитеља је обавезна за путовање ученика.

За свако појединачно студијско путовање израђује се детаљан план и утврђују задужења.

Активност	Носиоци активности
израда програма и циљеви студисјог путовања	стручно веће наставника
испитивање интересовања ученика и провера спремности за путовање	задужени наставници
тематски састанак са родитељима ученика	одељ.старешине и задужени наставник, директор
припрем са партнерском институцијом	директор, секретар, задужени наставник
детаљан план путовања, задужења и рокови	задужени наставник, представник родитеља и ученика, директор
извођење путовања и боравак	задужени наставник

ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

У сарадњи школе, родитеља и локалне самоуправе спроводе се активности усмерене на развој свести за спровђење и унапређење безбедности и здравља на раду.

Именује је овлашћена, сертификована фирма за вођење послова у вези са одржавањем безбедности и здравља на раду.

У циљу заштите безбедности и здравља на раду школа је донела више правилника и аката, обезбедила потребна средства, спроводи мере и организује обуке у циљу остваривања највиших могућих стандарда заштите.

	Правилници и акти на којима се заснива заштита безбедности и здравља на раду	Средства којима школа располаже у циљу одржавања безбедности и здравља на раду	Мере које се редовно спроводе ради обезбеђивања услова за заштиту безбедности и здравља на раду	Програми (обуке) који се у школи спроводе ради заштите безбедности и здравља на раду
	Правилник о безбедности и здрављу на раду	Ормарић за прву помоћ и заштиту	Сервисирање противпожарних апарата	Обука за противпожарну заштиту
	Акт о процени ризика на радном месту и у радној околини	Сервисирани противпожарни апарати	Сервисирање система за грејање и одржавање котлова	Обука о заштити безбедности и здравља на раду
	Правилник о заштити од пожара	Анти-паник лампе у ходнику школе		

ПРОГРАМ РАДА УЧЕНИЧКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА У ШКОЛИ

ПРОГРАМ РАДА ОДЕЉЕЊСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

У школи функционише 13 одељењских заједница којима руководи председник. У оквиру одељењских заједница разматрају се питања од значаја за одељење у целини, групу ученика или појединачног учника у вези са реализовањем наставног процеса, додатне подршке, васпитног рада. Подршку раду одељењске заједнице пружа пре свега одељењски старешина, али и директор и стручни сарадник, психолог. У одељењским заједницама развијају се социјалне вештине, функционисање у оквиру колектива, толеранција, солидарност, подстиче се кооперативно учење, пружање помоћи и подршке ученицима, развија другарство. Одељењска заједница бира два своја представника за Ђачки парламент школе.

ПРОГРАМ РАДА ЂАЧКОГ ПАРЛАМЕНТА

Ђачки парламент чине по два представника сваког одељења. Радом Ђачког парламента руководи председник.

Циљ рада Ђачког парламента је старање о поштовању права ученика у школи и унапређење квалитета рада школе.

Задаци рада Ђачког парламента су:

- 1) давање мишљења и предлога стручним органима, Школском одбору, Савету родитеља и директору о правилима понашања у школи, мерама безбедности ученика, Школском развојном плану, начину уређивања школског простора, избору уџбеника, слободним и ваннаставним активностима, учешћу на спортским и другим такмичењима и организацији свих манифестација ученика у школи и ван ње и другим питањима од значаја за њихово образовање;
- 2) разматрање односа и сарадње ученика и наставника и стручних сарадника и школског етоса;
- 3) обавештавање ученика о законски прописаним правима и дужностима у својству ученика гимназије, о питањима од посебног значаја за њихово школовање и о активностима Ђачког парламента;
- 4) активно учешће у процесу планирања развоја школе, у самовредновању рада школе и избору ученика генерације;
- 5) предлагање и избор ученика као чланова тима за школско развојно планирање. Парламент бира два пунолетна представника ученика који учествују у раду Школског одбора, односно проширеног сазива Школског одбора.

Садржај рада Ђачког парламента:

1. Организовање дискусија и дебата о питањима од значаја за младе;

2. Иницирање и спровођење акција којима се обогаћује културни и спортски живот школе;
3. Израда и реализација пројеката за унапређење услова рада школе;
4. Израда и реализација пројеката за унапређење образовања и васпитања ученика у областима које нису заступљене обавезним наставним програмима;
5. Учешће у хуманитарним акцијама;
6. Промоција школе;
7. Учешће у вредновању квалитета рада школе;
8. Учешће у избору ученика генерације.

Начин спровођења програма Ђачког парламента

Своје активности Ђачки парламент спроводи самостално уз помоћ и подршку мотивисаних и компетентних наставника за одређену област, директора, секретара, стручних сарадника, родитеља и локалне самоуправе. Ради унапређења свог рада Ђачки парламент остварује сарадњу и са другим ученичким организацијама, пре свега у локалној средини, али и у држави, као и са организацијама цивилног друштва.

ПРОГРАМ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Законом о основама система образовања и васпитања предвиђено је да у школи директор образује стручни тим за инклузивно образовање. У нашој школи чланови тима се именују сваке школске године, а чине га наставници који су, поред спремности да се у области инклузије стручно усавршавају, у свом досадашњем раду испољили афинитет и спремност за ангажовање у прилагођавању рада потребама ученика и развијању инклузивне културе у школи. Од најмање пет чланова тима, обавезни члан је стручни сарадник, психолог.

Планирање рада тима заснивано је на Школском развојном плану којим је развијање инклузивне образовне праксе постављено као један од приоритета у развоју школе. Тим, осим задатака постављених чл.77 поменутог закона којим је предвиђена процедура израде, усвајања и праћења ИОП-а, кроз своје деловање доприноси остваривању развојних циљева постављених Школским развојним планом:

- сензибилисањем наставника за увођење инклузивне образовне праксе;
- прилагођавањем наставе ученицима са тешкоћама у учењу;
- прилагођавањем наставе потребама даровитих ученика.

Осим стручног тима за инклузивно образовање, у школи се формирају и посебни тимови за додатну подршку за сваког ученика посебно, чији се чланови именују према потребама ученика, а обавезни чланови су родитељ ученика, психолог и одељењски старешина.

Програм рада у области инклузивног образовања:

Активност	Носилац активности
Селектовање и прикупљање података о ученицима којима је потребна додатна подршка	Одељењска већа
Формирање тима/тимова за додатну подршку ученицима за које потребно израдити педагошки профил, план индивидуализације и ИОП	Тим за инклузију
Анализа потреба ученика са застојем у образовном напредовању и планирање мера прилагођавања (без израде ИОП-а)	Одељењска већа Психолог
Успостављање сарадње са породицом, а по потреби и другим институцијама релевантним за процену потреба ученика	Тим за инклузију Тим за додатну подршку
Израда педагошких профила за ученике за које је процењено да им је потребна додатна подршка	Тим за додатну подршку
Израда и усвајање ИОП-а за ученике за које процењено да је потребно планирати прилагођавање	Тим и Педагошки колегијум
Успостављање сарадње са интерресорном комисијом у вези са ученицима за које је процењено да је потребно прилагођавање програма и стандарда	Тим за инклузију Директор
Израда, усвајање, праћење реализације, интервенисање у случају застоја и подношење извештаја о реализацији ИОП-а 1 и 3	Тим/ови за додатну подршку
Континуирано интерно стручно усавршавање у области инклузивног образовања (рад са ученицима са тешкоћама у образовном напредовању, рад са талентованим ученицима и сл)	Психолог
Унапређење етоса у циљу развијања инклузивне културе у школи	Психолог Наставник грађанског васпитања
Евалуација процеса развијања инклузивне праксе у школи	Стручни тим за инклузивно образовање

Општи циљ инклузивног образовања је укључивање и прихватање ученика са различитим специфичностима у развоју или разликом било које врсте, уколико су ученик и породица заинтересовани за похађање Гимназије. Инклузивни приступ омогућава достизање највиших могућих развојних интереса за све ученике, прилагођавањем програма и/или начина рада. Прилагођавање се примењује, осим за ученике са здравственим и менталним проблемима, и за све ученике са тешкоћама у образовном напредовању, стагнацијом у образовним постигнућима, као и са талентованим ученицима са посебним склоностима и интересовањима за поједине образовне области. Прилагођавање се реализује према процедурама које су предвиђене законским оквиром у коме школа ради, као и интерно разређеним процедурама за пружање додатне подршке ученицима.

ДРУГИ ПРОГРАМИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ШКОЛУ

Пратећи интересовања и потребе ученика, а у складу са компетенцијама наставника, школа повремено реализује, у складу са израженим интересовањима

ученика и активности које су пре свега усмерене ка подстицању развоја личности и усвајању позитивних друштвених вредности.

Активности	Циљеви	Носиоци
Израда пројеката и учешће на конкурсима за обнављање школског намештаја	Унапређење ресурса школе	Тим за развој школе
Израда пројеката и учешће на конкурсима за модернизацију и технолошко унапређење	Методичко унапређење наставе и учења	Тим за развој школе
Стручно усавршавање наставника	Унапређење наставничких компетенција у приоритетним областима рада наставника	Педагошки колегијум, директор, стручни сарадник
Учешће наставника и ученика у радионицама и предавањима из различитих области науке, културе и језика (Ноћ истраживача, Ноћ музеја и сл)	Популаризација науке, технике и уметности	Педагошки колегијум, наставници
Волонтирање ученика у компанијама и установама	Развијање компетенција за предузетништво и предузимљивост	Ђачки парламент
Учешће у хуманитарним акцијама давања крви (запослени у школи и пунолетни ученици); прикупљање средстава за лечење; организовање хуманитарних акција.	Развијање хуманости и солидарности	Ђачки парламент, наставници
Учешће у програмима размене ученика у сарадњи са организацијом „Интеркултура“	Развијање мултикултуралности и интеркултуралности ученика	наставник страног језика, наставници хуманистичких дисциплина
Сарадња са Истраживачком станицом Петница	Развијање спремности за целоживотно учење и неформално образовање	Стр. сарадник – психолог, директор
Учешће ученика у локалним акцијама за промоцију здравих стилова живота (трибине, предавања, радионице)	Развијање одговорног односа према здрављу	Стр. сарадник – психолог, Здравствено саветовалиште
Учешће ученика у тематским Вечерима	Промоција и приближавање других	Наставници страних језика

страних јейка	култура и језика	
Учешће ученика у семинарима и радионицама којима се превенирају ризици по здравље и безбедност	Превенција ризика по здравље и безбедност; изградња здравих животних навика	Локалне и националне организације и установе
Сарадња школе са здравственим центром кроз рад Здравственог саветовалишта за ученике – у школи	Превенција ризика по здравље и безбедност; изградња здравих животних навика	Здравствени центар општине Параћин
Сарадња са Црвеним крстом и другим хуманитарним организацијама	Развој хуманости и солидарности, развој омладинског волонтеризма	Општинска организација Црвеног крста, хуманитарна удружења грађана
Учешће ученика у еколошким акцијама чишћења града и штедње енергије	Развој еколошке свести и културе	Општински омладински савет, Еколошка организација

УЏБЕНИЦИ КОЈИ СЕ КОРИСТЕ У НАСТАВИ

(табеле за све разреде)

НАСТАВНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ

Планови и програми наставе за све смерове и разреде гимназије који се примењују у овој школи објављени су у следећим бројевима Службеног гласника РС – Просветног гласника:

Правилник о наставном плану и програму за гимназију: 5/1990, 3/1991, 3/1992, 17/1993, 2/1994, 2/1995, 8/1995, 23/1997, 2/2002, 5/2003, 10/2003, 11/2004, 18/2004, 24/2004, 3/2005, 11/2005, 2/2006, 6/2006, 12/2006, 17/2006, 1/2008, 8/2008, 1/2009, 3/2009-, 10/2009, 5/2010, 7/2011, 4/2013, 14/2013, 17/2013, 18/2013, 5/2014, 4/2015, 18/2015, 11/2016, 13/2016 (исправка), 10/2017 (исправка).

Уз њих су дефинисани:

- циљеви образовања и васпитања у гимназији,
- кључне компетенције које развија гимназијски програм образовања и васпитања;

- стандарди постигнућа ученика за општеобразовне предмете, за све разреде и усмерења;
- стандарди међупредметних компетенција које се остварују гимназијским програмом.

Ови планови и програми су основ планирања и остваривања процеса образовања и васпитања.

Овај Школски програм се примењује почев од шк.2018/2019.г.

ШКОЛСКИ ОДБОР ГИМНАЗИЈЕ У ПАРАЋИНУ

Број: 01-429

Датум усвајања: 27.06.2018.

Председник Школског одбора: Александар Симић